

~~1729-9~~
~~259~~

М. Н. О. Б. О. Л. Г. И. Н.

КАДТУП О
КОДЧЕПЛОДЖАС
да град выв пуктасгас
ДОСТӨМ ДА ВІЗӨМ

КОМІ НІТА ЛОЗАНІН

2-1

~~1740~~
~~239~~
М. НЕБОЛГІН

Коми-3

2-1005

КАРТУПЕЉ, КОРҢЕПЛОДЈАС
ДА ГРАДВЫВ ПУКТАСЈАС
БОГТÖМ ДА ВІЗÖМ

КОМІÖДИС J. МОРОЗОВА

Г.П.Б. из обяз. экз.

Декр. 1931 год

26. 03. 36

КОМІ ҢЫГА ЛЕЗАНІН
СЫКТЫВКАР — 1931

Уборка и хранения картофеля, корнеплодов и овощей

Отпечатано в типографии

Коми Госиздата в кол.

3000 экз., заказ №

5873, Обл. № 770.

г. Сыктывкар

1931 г.

Картупел, корњеплоджас да градвыв пуктасјас бостом да најос візом

Візму овмөснымөс социализм под вылө пуктігөн медыжыд вчїманьө колө пуктыны сещөм отрасљас візму овмөслыг кыпөдөм вылө, кущөм отрасљ сїјө рајонас медвыгоднө, медуна вузөс вајө. Сещөм інјасын, көні муыс абу чернозом, торја-нын Војвыв крајын колө кыпөдны да паскөдны јөла скөт візом, порө візом, шабді да пуктасјас вөдітөм. Көт кущөм отрасљ омөл мусінма рајонјас оз бөрјыны, јөла скөт візтөг налы не кутны овмөссө, вынтөм мусө тани быт лөө јона вынөдны-да, главнөј вынөдөм торјыс, дерт, лөө кујөд. Сы вөсна і скөт візом вылө тащөм овмөсјаслы колө пуктыны торја ыжыд вчїманьө.

Тајөс важысаң-нын гөгөрвоөмаөс чернозомтөм мусіна інын олыг крестана да унжык кујөд вөсна век візөны унжык скөт. Сөмын скөтсө најө візісны медјонасө кујөд вөсна. Візөны вөлі скөтсө нач ізас вылын да неуна турун тор сетлөны содтөд ізасыс дінө. Тазтө вердігөн скөт помыг јөв адзілісны зев еща, вузөс јылыг ескө кыс-нын вөлі думыштлыны-да, весіг ас семјасылы сојны јөлыс вөлі оз тырмы.

Выл под вылө стрөитана овмөслөн могыс—візны јөла бур скөт, көді ескө сетіс уна јөв. Сізкө, тајө овмөс медвоз кутас төждыгыны унжык јөв бостөм вөсна, а кујөдыс өтисајын-нын артмас мөс візігад. Омөл муа

інјасын мѳсјасѳ да порѳјасѳ віѳѳм вылѳ колѳ, мед
овмѳсын вѳлі унжык корњеплоджас да картупелъ. Колѳ
велѳджыны сіѳі вѳѳітны картупелсѳ, корњеплоджас да
пуктасјас, мед ескѳ кыз мыј верман унжык урожај
бостны.

Ыжыд урожај бостны велѳджѳмыд еѳа-на, колѳ
нѳшта велѳджыны лучкѳ крањітны-віѳны картупелсѳ,
корњеплоджассѳ да пуктасјассѳ. Мі нѳті огѳ кужѳ кра-
њітны быдтѳм пуктасјаснымѳс. Кужтѳг крањітѳмнад
тулыс кежлас мѳјан вошѳ 20-30 прѳцент пуктасјасыс,
а мукѳд воас пѳштѳ жынјыс. Заграњічаса кресѳаналѳн
картупелъ, корњеплоджас да пуктасјас тѳвнас шѳркоѳа
10 прѳцентыс унжык оз щык.

Тажѳ нѳгалѳн могыс—велѳдны кресѳанаѳс, торја-нѳн
колхоњнікјасѳс, кызѳі бостны му вылыс картупелъ, корње-
плоджас да пуктасјас, кызѳі бѳрјѳдны да віѳны најѳс
тѳвбыд. Медјонасѳ тани лоѳ індѳма меѳса прѳстѳј спо-
собјас.

Кызі да кор бостны картопель

Картопель—вывті ыжыд пӧлза сетыг муывы быдтас: ӧтыжда площадыг сіјӧ сетӧ сы мында сојантор, мыјдта оз сет некущӧм мукӧдсікас быдтас. Мусӧ бура вынгӧдӧмӧн да картопельсӧ бура вӧдӧтӧмӧн зев кокныа гектар му вылыг воас 25 тонна (1500 пуд) картопель, а талӧн пӧтӧсыс лоӧ 5 $\frac{1}{2}$ тонна наӧлӧн вест. Та мында наӧ вермас воны сӧмын 4-5 гектар вылыг.

Воӧ воыг сорт картопель мӧјан пыржык бостӧны сор арнас, а ташӧм сортсӧ ескӧ позӧ воӧжык бостны, мыјӧн космас лӧбӧ кынмас картопель корјыс, кор космӧм-кынмӧм бӧрас картопельыд оз-нын быдмы. Шӧр кадӧ воыг картопель бостны позӧ сорӧнжык, сӧмын і сіјӧс бостігӧн колӧ нӧшта со мыј: бостны тӧд вӧлӧ. Картопель кор—зев бур кӧрым, сіјӧс позӧ турун моз костыны, лӧбӧ јешщӧ буржык—вӧчны сілос. Сы понда, картопельлӧн-кӧ корјас веж-на да сор кадысла оз-нын быдмы, секі картопель кортӧ буржык лоӧ ыщкыны скӧт кӧрым вӧлӧ, а бӧрас і картопельсӧ бостны. Шӧркода арталӧмӧн, картопель корлӧн гӧктаыс лоас којмӧд пӧј мында му вывсыс воӧм картопель дінас. Шуам, гектар вылыг-кӧ картопельыс воіс 20 тонна (1200 пуд), картопель корјас вермас лоны 6-сан 7 тоннаӧз (400 пуд). Сор воыг сорт картопель вӧдӧтӧны чернозѡма му вылынжык, а мукӧдлаын оз, торја-нын војвылын, вӧдӧтӧны-кӧ, бостны сіјӧс колӧ шӧр сорт картопельсӧ моз-жӧ.

Кызіжык крестана бостоны картупель, быдөн төдө-
да, сы жылыс мі огө кутө тани виставны. Көјдыс вылө
картупель бостігөн, мед воіс збыл бур көјдыс, коліс
ескө картупельтө со кызі бостны: колө петкөдлыны
кымынкө опытнојжык колхозныкы, кушөм корја кар-
тупель медбур колөдны көјдыс вылө. Тајө колхозныкжа-
сыс көјдыс вылө бостны колөдөны муыввса медбур
позтырјассө. Му вывті мунігөн кінас лібө зырјөн кар-
тупель корсө ңещышталөмөн відлалөны, кушөм корја
інын меуна да медгырыс картупельыс, көні кушөм
формаыс картупельыслөн, чукбра-ө лібө разіпелі поз-
тырјас картупельыс да с. в. Та серті сесса көјдыс вылас
медбур корја інсө і колөдөны.

Машинаөн картупель бостөм жылыс колө со мыј виставны. Машинаөн картупельтө он вермы сізі бостны, кызі ескө колө ычкісө бостны. Машинајас пышкыс медпрөстөј машинајасыс чуна окучыккыла мунөны. Машина чуңјас пырыс му пыркалө, а картупельыс колө да шыбытчө бокө.

Мөдпөлөс картупель керан машина—елеваторној лемех, вундө му пластсө картупель поз пукалансыс улытіжыкті, сесса муколастсө кыпөдө копыра да решөтка пөв вылө. Муыс решөткаөдыс пыркалө, а картупельыс машина мышладорас му вылө усө да сөг кіөн өктөны.

Көјмөд пөлөс машинајас картупельсө шыбытөны. Налөн ем паскыд ралнык картупельсө тајө машинаыс кватітө торја вилкајасөн. Тајө вилкајасыс мусө колөны, а картупельсө кутөны да шыбытөны бокө. К I дебу конструкціаа елеваторној кодјанјас ескө буржыка да ставсөжык мусыс бостөны, сөмын тајө машинаыс зев сөкыд, өті рада кодјаныслы ковмө кујімө-нол вөв. Көјмөд пөлөс—машинаыс бура ужалө сөмын јогтөм му вылын, щөкыд-да јог туруна му вылын сіјөн ңөжјө ужыс мунө. Медвозза сорт машина жылыс колө сөмын виставны, сіјө уна картупельсө колө муас. Тајө став машинанас пөщті өтмында верман картупельтө бостны,

өтi гектар гөгөр 10 часөн лун ужалөмөн. Картупель бостігөн быд картупель кодъе діно колө 12 нывбаба лібө подросток.

Поводданыс-кө бур, луннас бостөм картупельтө рытнас лібө аскінас позө нуны да ідравны. Пырыс-пыр ідралөмыд зев бур. Ещажык-кө өтіланс мөдлаө кіг тавны-ректыны, омөлжыка кутасщыкны картупельыс. Местаыс-мestaө переведітіг да отарө-мөдарө новлөдлігад картупеллөн кучікыс зев кокня кулыштчө, кулыштчөм картупель регыдөн вісмө быдсама пөлөс вісөмөн.

Зера поводда дыржі бостігөн картупельтө ковмас, вевт улө лібө сарајө новлыны да разөдны мыј верман вөсніджыка, мед бура козмас.

Керөм картупель бөрјөдны колө пыр-жө сені места вылас бостігөн. Торја-нын өдјөн верман бөрјөдны шондіја лунө: шонді возын зев бура ставыс тыдалө, кыткө щыкөма абу картупельыс, весіг верман казавны кучік пырыс вісөмјассө картупельыс да секі сещөмјассө торјөдны. Бөрјыны да торјөдны колө став вісы, да коджігас щыкөм да посні картупельсө. Вундыгөм да вісыс картупель дыр візны он вермы—сісмас, сы вөсна пырыс пыр-жө і бостігас колө торјөдны.

Көјдыс вылө картупель бостігөн медвоз бостөнысещөмөс, коді неуна веж. Оз ков повны, мыј ташөм картупельыс щыкас: сіјө нөті оз щык да тулыснас буржыка да өдјөнжык нырсалө.

Гырса серті картупельтө торјөдны позө ас вөчөм сортіровкаөн. Ташөм сортіровкасө позө вөчны 4½ саңтіметр паста тасјасыс.

Вөчсө 70-100 саңтіметр паста, кык кымын метр кушта да 13 саңтіметр судта јашщік. Пыдөс пыддыс тувјалөны тасјассө. Тувјалөны тасјассө, вөјдөр-кө вылысладорсаныс заводітны, 3 саңтіметр костөн, шөрас—5½ саңтіметр костөн, а увдорладорас—8 саңтіметр

костөн. Костјассө, ҫерт, колөм серті поҫас чінтыны
либө содтыны. Тасјасыс тувјассө јашщік вомөныс. Кар-
тупелтө торјөдігөн ташөм јашщіксө колө пуктыны
көбылкајас вылө, пөлынтөмөн, мед медса векныд кост
дорыс јашікыслөн вөлі вылынжыкас, а паскыд тасала
дорыс улиас.

Мешөкјасыс картупелсө вочасөн кістөны јашщік
вылысладорө. Картупелыд тасјас вывті кутас увлаң
гөгылтчыны. Гөгылтчігас мед посні картупелјас век-
ні тас костөдыс јашщікыс муас летчасны. Возө гөгылт-
чыс картупелјас воасны шөркод костайнас да тани
костөдыс прөјдітас шөр пөлөс картупелас. Возө гө-
гылтчыс піыс мыкө-мында петас медгырыс костјасө-
дыс, а медгырыс картупелыд јашщік вылыс возө муас
гөгылтчас.

Тази картупелыд нол пелө торјалас, өтілаын лөб
медпосныс, мөдлаын—шөркодкымыныс, којмөдлаын—
шөркодыс гырысжыкыс да нөлөдлаын—медгырысыс.
Мед јашщік улын став сортыс бөр ез сорлас, поҫө
вежөсјас вөчыштавны либө јашщікјас пуктыны, а медса
бур со мыј вөчны.

Сортировка быд јукөд дінө, улиас колө вөчны пы-
дөстөма да увлаңыс век векнамыс јашщік. Судтаыс
тајө јашікыслөн колө сантіметр 22-27. Вылысладорыс
медвөлі отыжда сортіровка јукөдыскөд, а улиас вөлі
нөл пелөса роҫ, 27-36 сантіметр куҫта кымын квад-
ратыслөн өті бокыс. Тајө роҫ дорас тувјалөны көрттув-
јас-да көрттувјас вылас өшөдөны мешөк. Сортировка
вылад кітөм картупелыд таҫнад вескалө пырыс-пыр.
мешөкө. Мед улысса роҫ вестас пуктөны лапкыд
қожна.

Сортирујтігөн частө сібдө картупелыс тасјас кос-
тас. Сы понда колө сортіровка дінө сувтөдны мортөс,
подростокөс, да мед сіјө роскөн кор сурө нурсніталө-
мөн мездас сібдөм картупелјассө.

Картупель кор бостом

Картупель коржы позо вочны зев бур корым, мед сомын ышкыганыс веж-на да здоров воли-а. Веж да здоров картупель кор ышкыны да куртоны куранон. Повод-да-ко бур, кос, позо кастыны турун выло. Картупель корто, турунон сорлаломон, скот жона сожо торжа-нын ыжжас да козажас.

Зера повод-да дыржа со мы позо вочны: ышкыны картупель корто да еновтны кымынко лун кежло, сесса чукортны посидик журжасо. Мыжон журжас жона посалас, вощидика разодны. Козалас да бара журжасо чукортны. Тазі кыко-кужымыс разодлом да чукортлом бoryн картупель кор когмас да позас идравны.

Картупель корто коло ышкыны картупель бостоз сомын лун кык, кужим вождор. Жона воз-ко ышкан, секи картупельлон урожаюд жона чинас.

Картупель коржыс-ко сисмома либо жона висмома (картупель сисон), секи сijos корым выло оз поз пуктыны. Сомын ташомсо сиз-жо коло ышкыны да идравны му вылыс кымынко лун вождор картупель бостоз: он-ко сис корто идрав, сijo заражитас картупельсо да картупельыд товнас жона сисмыны кутас. Сисмом корсо картупельлыс коло течны чукоро да гогор бок бура муон тыртны (тырмас 9-14 сантиметр куза-ко тыртан). Сис корто позо нуны су му либо корнеплодjas пуктан му вынсодом выло. Оз поз сомын сетчо нуны, кони сijo онас картупель лоо пуктома: сис корпомсыд картупель вермас бара висмыны.

Курск районнн картупель корнас крестана вердоны арнас i товнас ыжжасо. Ыжжасыс тани простoj родыс, чорыд вурунаос. Шыроны најос онас кыкыс—возгулысын да гожом помын.

Крестана висталдоны, картупель коржон ыжто вердомыд-по тодчо вурунас. Картупель коржон вердом ыжлон-по тулыснас шыригон вуруныс

овлӧ кык мындаыс уна картупель корјӧн вердӧм ыжлӧн дорыс.

Картупель корјӧн вердӧмыд тӧдчӧна-і гожӧмнас вурун вајӧмын, бара-жӧ і секі картупель корјӧн вердӧм-јасыдлӧн унжык вуруныс овлӧ, кӧт ескӧ гожӧмнас ыжјас мӧд кӧрым вылынӧс-нын.

Картупель корлыс плеткод космӧм засӧ крестана частӧ вартӧны вартанӧн гумла вылын лӧбӧ сарај жожас, кытчӧз заыс оз поснӧдік торпырігӧ пӧр. Тајӧ торпырігсӧ ыжјас, кӧзајас дај мӧсјас зев бура сојӧны, њеуна-кӧ мыјӧнкӧ, пычӧн лӧ мылј, кіскалыштан сіјӧс.

Кызі картупель корјыс сілос вӧчны.

Картупель ем сещӧм сортјас, кодјаслӧн корјыс картупельсӧ босттӧз век веж, сещӧмыс овлӧ сор воыс сортјаслӧнжык. Картупельсӧ бостігӧн корсӧ свежӧјнас скӧтлы вердны лӧбӧ мӧдыс кежлӧ бостны онжык вермы-да, сы понда унжыкыслӧн картупель корјыс сіз шыбытчывлӧ, овмӧсас іспользујттӧм коллӧ.

Агроном П. І. Крупскӧј велӧдӧ картупель корыс вӧчны сілос, секі-пӧ артмас сочнӧј кӧрым, кодӧн зев бур лоас скӧтӧс вердны корњеплодјас да клубњеплодјас бырӧм бӧрын.

Ленінград областувса С.К. опытној станціјаын жі-вотноводческӧј отдел вӧчліс відлӧг вылӧ сілоссӧ прӧс-тӧј гӧгрӧс гуын 2 тонна картупель корјыс да артміс 1807 кг. бур сілӧс, кодлӧн пӧтӧсыс 510 кілӧ турунлӧн мында-жӧ.

Картупель мӧјанног бостігӧн (корсӧ њещкӧмӧн), корјыс јона муӧссӧ да лыаӧссӧ, муӧс да лыаӧс картупель корјӧн скӧтӧс вреднӧ вердны. Сы понда скӧт вердӧм вылӧ картупель кортӧ со кыз колӧ уберітны.

1. Картупель босттӧз лун-мӧд-којмӧд војдор веж лӧбӧ њеуна віжӧдыштӧм картупель кортӧ колӧ ыщкыны косаӧн лӧбӧ вундыны чарлаӧн. Кујім луныс воз-

жык ышкыны лѣбѣ вундыны оз ков, секі картопельлѣн
урожаѣс чѣнѣ.

2. Ышкѣм лѣбѣ вундѣм картопель кортѣ колѣ пыр-
кѣдны, мед муыс да лыаыс кѣсас да течны нѣыжыд
чукѣрјасѣ. Отчыд пыркѣдѣмѣн-кѣ оз-на мѣчаа став му-
ыс да лыаыс пыркав, му вылыс сѣлос башнаѣ лѣбѣ гуѣ
нуѣгѣн колѣ вылпѣв вѣлаѣн вѣрѣшитѣмѣн пыркѣдны.
Пѣѣ-жѣ пыркѣдны і сѣлос гуѣ сѣутѣѣ гу дорас.

3. Сѣлос артмас буржык, картопель корјыс-кѣ абу
вывтѣ ва нѣ вывтѣ кос. Медбур лѣѣ сѣщѣмыс, кор пы-
зыртан да војт-мѣд ва петыштас (влажностыс мед
65-70прѣч.) Пызыртан-да-кѣ ваыс мѣдас јона војтавыны,
сѣщѣмыс вывтѣ ва лѣѣ сѣлос вылад, сек колѣ карту-
пель кортѣ кујлѣдыштны мыкѣдыра чукѣрын. Кор выв-
тѣ кос, секі пызыртѣгѣн ваыс нѣтѣ оз војтышт, сѣщѣм
кос картопель кортѣ колѣ сорлавыны важык корјѣн лѣ-
бѣ корнеплодјасѣн.

4. Картопель корјыдлѣн заыс зев грубѣј-да, мед сѣ-
јѣ буржыка сѣлосас пѣрѣс, сѣѣ-жѣ мед артмѣм сѣлоссѣ
скѣт ѣблѣдѣтѣг сѣјѣс, колѣ поснѣдѣка (іѣс шыран ма-
шинаѣн, косаѣн лѣбѣ черѣн) шыщны саѣтѣметр куѣа
кымын тѣрјас мед лоисны.

5. Шыщѣм картопель кор сѣлос гуѣ лѣбѣ башнаѣ
лѣдѣны дугдыштлытѣг, гѣгѣр ѣткѣд кыза разѣдѣмѣн
да вѣчасѣн топѣдны кучѣк кѣма кокѣн сѣтенјас дорѣ-
дыс талалѣмѣн лѣбѣ сы вылѣ нароснѣ вѣчѣм топѣ-
данјасѣн.

Тажѣ став торсѣ-кѣ, мыј тани лоі індѣма, вѣчан да
нѣшта тѣдмасан кѣрым сѣлосѣутѣм јылыс нѣгајасѣн,
верман вѣчны картопель корјыс бур сѣлос.

Картопель корјыс вѣчѣм сѣлослѣн дукуыс чѣскыдкѣд,
аслыс пѣлѣс, дук сѣртыыс пыр і тѣдан картопель кор
сѣлостѣ. Лыстыс скѣтлы сѣјѣс 6 кѣлограммыс уна (15 ф.)
оз ков сѣтны, унжык сѣјѣмыс мѣс вермас вѣс-
мыны.

Тажо ґілосон, кызі і мукод ґілосон вердчигон, колѡ
скотлы сетны мел пыѣ грамм 30-40-он суткінас (ґілос
пыщкас сорлавлѡны).

Кызі візны картопель гујасын да буртјасын.

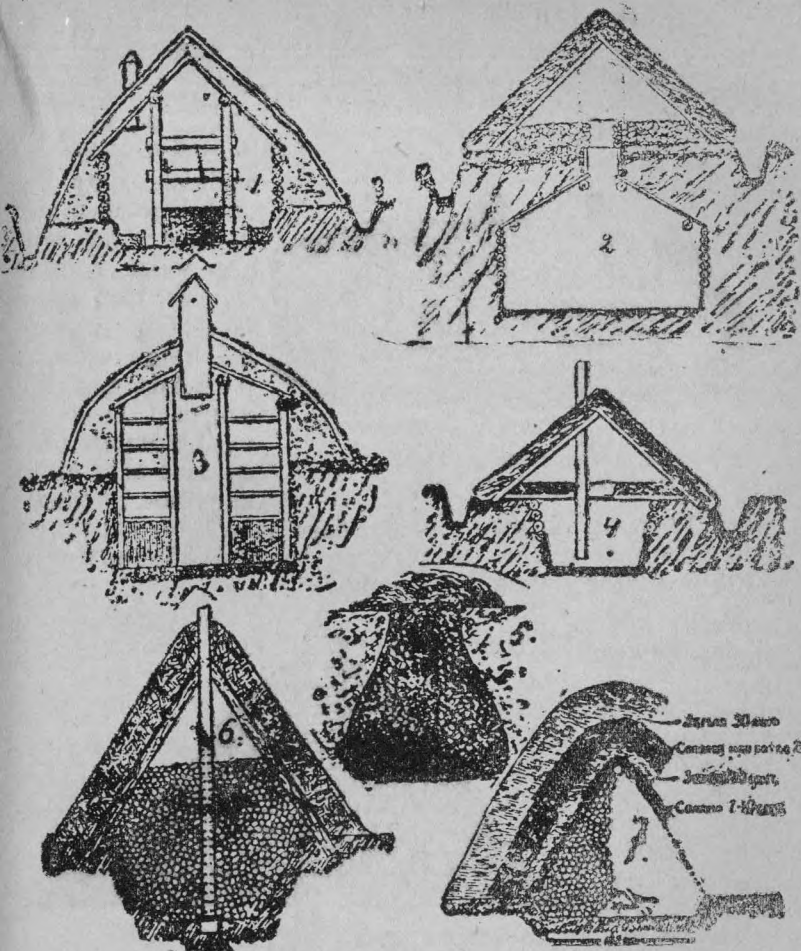
Гуѡ лѡбѡ буртѡ сујѡм бѡрын мыјкѡдыра картопельныѡ
іспарајтчѡ уна ва да сы понда картопельсѡ колѡ сѡмын
вевтыштны іґасон, мед вермас бура тѡлавны да космыны.

Вежон кык бѡрын гу лѡбѡ бурт колѡ сполнѡја вевт-
тыны. Коржык зікѡз вевттыны—сіјѡ поводѡда сајын:
поводѡда-кѡ кос, жар, поѡѡ вежон бѡрын, а поводѡда-
кѡ зера—буржык лѡѡ кокнідіка вевтѡмнас вежон
кык візны.

Буртѡн лѡбѡ бунтѡн шусѡ му вылѡ течѡм картопель
лѡбѡ корњеплод чукѡр. Течѡны буртѡ вескыда мувылѡ,
нѡтѡ мусѡ кодјытѡг лѡбѡ лептѡны сантѡметр 26 кымын,
мед сіјѡ мунас сесѡа вевттыны буртсѡ. Бунтѡ картопель
течсѡ кузмѡс чукѡрѡ. Кѡј дыштны-кѡ мыјта-кѡ бунт
пыдѡссѡ, буржык, кокнідјык вевттынысѡ лѡѡ дај сіјѡ-
жѡ мунас поѡас бунтсѡ тыртны. Вѡјвывса рајонјасын
міјан полѡны картопельтѡ тѡлын бунтын віѡѡмыс,
кынміг сен чайтѡны, а бѡрја вѡјаснас лѡі відлѡма да
адзісны—і вѡјвылын бунтын зев бура поѡѡ картопель
да корњеплодјас тѡвјѡдны.

Пастаног бунт овлѡ метр кык кымын, куѡаногыс—
мыј картопельыс сы куѡа панны. Судтаыс бунтлѡн овлѡ
метр, метрѡн жынјѡн кымын. Ем-кѡ донтѡмінік пѡвјас
лѡбѡ гѡрбушјас—поѡѡ бунтлыс бокјассѡ мыјкѡ судта,
кѡт сантѡметр 70 гѡгѡр, ежны пѡвнас, мед картопельыс
ез кіссы.

Течѡм да гѡгѡр рѡвнајтѡм бѡрын вѡјдѡр бунт колѡ
вевттыны вѡснїдіка іґасон, см. 18 кыза кымын, сесѡа
сізі кымынкѡ лун еновтѡны, мед бунтыс бура тѡлалас,
ваыс іспарїтчас. Секі зев ескѡ бур вѡлі вѡчны бунт
вылад вевтувкодѡс мед ез зер бунттѡ. Зерас-кѡ бунтѡ,
секі нїнѡм бурсѡ відчысны бунтѡ сујѡм картопельыс

Серпас 1—7.

1. Градыв пуктас візан роч тіпа лабаз.
2. Белоруссіјаса— му пыцца көбрөг.
3. Немецса лабаз.
4. Ярославса—му пыцца көбрөг.
5. Картупель да корнеплодјас візан гу. Кыскан труба вөчөма ізас кьтаме.
6. Пу кыскан труба шөркөддем пьдтаа гуын.
7. Шөрөдыс вундом бурт.

Пырыс-пыр зікөз вевттыны бара-жө оз поң—колө, мед
лішнөй ваыс картупельгыс төлаліс.

Зікөз ыло вевттыгөн ізас ыло пуктөны куз да
кыз пощјас. Пощсө колө сізі пуктыны, мед помыс вөлі

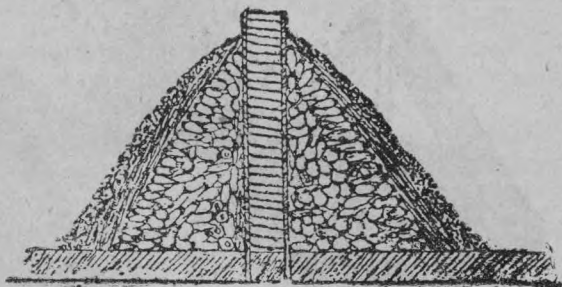

8-d серп. Бурта ылісан. Тыдалөны кык
кыскан трубалөн поңјасыс

тыдалө бурт по-
мөдыс. Мөдыс, кор
пощјас ыло леп-
төм муыс топыда
пукгас, тајө пощ-
јассө бөр кыскө-
ны, пощ тужөдыс,
роңөдыс, кутас
улруа сынөдыс
бурт пыщгыс пет-
ны. Ізас вевт ыло
лептөны санти-

метр 13 кыза кымын му да бара ізас лібө картупель
кор вољсалөны, а сы ыло сесса лептөны 35 сантиметр
лібө сыыс-на, кыза бара муно.

Мыјөн көз-
дөдас, бокса
роңјассө бун-
тлыс мічаа
тупкөны іза-
сөн лібө му-
өн. Буртөс
кыза тыртө-
ны лымјөн.
Кыз лыму-
лад карту-
пель көт мед
көзүд төлын
озкынмы. Кө-

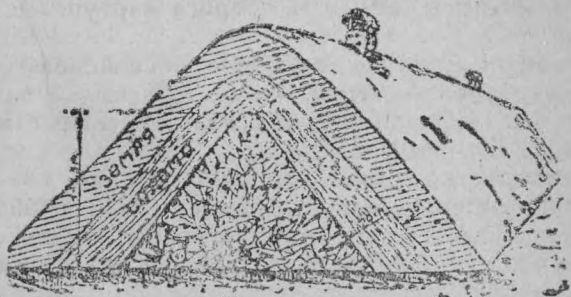
9-d серп. Шөрөдыс вундөм бурта дккыскан труба,
вөчөма 4 мајөгыс, гартөма гөгөрыс ізасөн.

ні төлыс лымтөм, лібө дыр оз лымјав, колө бурттө
кыза вевттыны кујөдөн (35 см. кыза кымын).

Буртõ картупель сујигõн медјона колõ, мед картупельыс вõлї буре тõлõдõма. Зїкõз вылõ јонатõ вевтõм бõрын сїјõ оз-нын вермы ассыс лїшнõј васõ тõлõдны (їспарїтны) да заводїтас регыд сїсмыны.

Кызї бостны картупель лїбõ корнеплодјас буртыс да гуыс

Ічõт гуыс буржык лõõ õтчыдјõн став картупельсõ лїбõ корнеплодсõ лептыны да вїзны сещõм їнын, кõнї ескõ оз кынмы. Ыжыд гујасын (му пыщса пõдвалјас)

Корнеплод тыра бурта вундõм шõрõдыс, вевтõма їзасõн да муõн. Тыдалõны кыскан трубалõн јывјасыс.

гу вомыс пыржык вылысас овлõ. Гуыс лептыны век колõ унжык, медем вежон кымын лїбõ лун дас тырмїс, а оз ков быд лун гуõ пыравны. Буртын вомыс кодаркõ бокас вõчсõ. Буртõ сїзкõ колõ шочжыка пыравлыны, мед ез кõзав буртыс. Гу лїбõ бурт вом колõ мїчаа вевтїны вõјдõр їзасõн, а їзас вылас лым шыблавны.

Кызї вїзны картупель пõдвалын

Картупель-кõ пуктõны вїзны пõдвалõ лїбõ гõбõчõ, пõдвалас да гõбõчас мед ез вõв некущõм јог, торја-нын мед ез вõв картупельлõн кол а с ј а с ы с, мед сїјõ коласјасыс картупельыд ез заразїтчы некущõм вїсõмõн.

Пөдвал-кө му жожа, мусö колö сантiметр 4-5 судта коджны да сы местаö мусö мiча лыаөн волсавны. Жожыс-кө пу, колö весавны јогсö, позö i мыскыны жожсö да мыј сенi ем пуыг вöчöм торјас чорыд кунваөн. Сыыг буржык лоö, белiтан-кө жожсö да ставсö мыј сен пуыг вöчöмыс iзвескаөн. Iзвескаөн белiтöмыс зев донтöг сувтас, а пöльзаыс лоас зев ыжыд, iзвескаыд вiас быдeама зараза i картофелтö надежнö лоö сенi вiзны.

Пөдвалö либö гөбöчö картофелтö оз ков метрыс кызжыка кiставны, мед жöж бердса картофелыс вывтi оз ламав.

Агроном Н. Цветков велöдö пöдвалад да гөбöчад со кыzi картофелтö вiзны:

1. Пөдвал либö гөбöч мед вöли кос, көзыд мед ез ветли, а вöли ыркыд.

2. Температураыс мед сенi вöли $1\frac{1}{2}$ -сань 4^0 —öз.

3. Мед температураыс пöдвалын либö гөбöчын ез вöвли шоныджык колана температураыс да мед ез вöв улруа сынöдыс, колö частö тöлöдны гөбöчтö да пöдвалтö.

4. Мед картофел чукöр ез вöв метрыс кыз.

Крестаналөн картофелыс тöвнас унжыклөн гөбöчас либö гуас, а шочжыка буртын. Вiзöны најö öтарын либö мöдарын кыз-сурö, да сы вöсна картофелыс налөн частö зев јона сiсмö, зев ыжыд убыткаö крестанiн вöö.

Гөбöчыс позö вöчны шогманакод картофел вiзанiн. Колö сöмын вöчны пу решетка да волсавны сiјөн жожсö, сöмын оз му бердас, а сантiметр 20-25 кост мед вöли му-а решетка-а костас.

Сещöм-жö решеткајас сувтöдны гөбöч стен пöлөн. Кағалöма-нын,—мед регыдөн да медјона заводiтö сiсмыны картофел стендорöд, сы понда i колö стен пöлöс решеткатö сувтöдавны. Жож увсаñ ортсö колö лöсöдны сынöд кыскан труба. Сiјö вöчсö сантiметр 16-25 паста дöскајасы. Медем гөбöч ез вывтi көзав, трубаö колö

лөсөдны задвіжка, мед кор ковмас, тупкыны трубасө. Тазі-кө ставсө лөсөдан, гөбөчыг артмас бур візанін картупельлы.

Картупель пыртлытөз гөбөчтө вөлі ескө зев бур резны, зараза бырөдөм могыс, ташөм составон, 10 літр ва вылө босіны 1-1½ кгр. негашонөј ізвест да меднөј купорос 100 грамм 10 літр ва вылө. Гудравны меднөј купороссө ваын да ізвестсө ваон гасітны, сесса ізвест васө кістны купороса ваө, гудравны да артмөм составнас мавтны стенјассө і пөтөлөксө гөбөчлыс. Картупель кутас гөбөчын сісмыны, колө бөрјыны сіссө да шыбытны.

Кушөм температураын візны картупель

Картупельтө візны медбур лоө 1-сань 2 градус шоньд. Пөдвалын-кө көзыд-жык лоө, О градус гөгөр, картупель кынмыны оз кынмы, а јумов лоө. Кык градусыс-кө шоньд пөдвалын,—картупель пондас щыкны, а 6 градусыс-кө шоныдыс вылын лоө, картупель заводітас нырсавны да сісмомыс ношта өдзас. Гуын да буртын температураыс векжык овлө 1 лібө 2 градус шоньд гөгөр. А пөдвалын, торја-нін гөбөчын, частө таыс шоньджык. Сы понда і пыржык колө відлавны картупельтө да корнеплодјастө; јона-кө шоньд лоас пөдвалыд лібө гөбөчын воставлыны форточкајас да сынөд кыскан трубајас. Оз ков вунөдны,—уљруа пөдвалын да гөбөчын картупель да корнеплодјас торја-нін өдјөн щыкөны. Сещөм пөдвалјассө костыны да төлөдны бара-жө мед вөліны сынөд кыскан бур трубајас.

Кынмөм картупельөс візөм

Кынмылөм картупель-кө сылас, сіјөс сөмын өтіног поңө пөлза вылө візны: шоммөдны лібө сілосујтны. Кынмөм картупель-кө ез-на сыв, сіјөс поңө щыкөмыс со кыці візны. Ывлаыс весавны картупель бурт улө места, течны сетчө кын картупельсө да поводлаыс-кө көзыд, вевттыштны вөснөдіка ізасөн да недыр

кежлӧ сiҗi коллыны, мед картофелыс сені бура кымас. Кымӧм бӧрын картофел колӧ сантиметр 70 кыза кымын вевттыны iҗасӧн да сiҗi виҗны буытсӧ. Кор ковмас картофел, виҗны медвоҗ кымӧм картофелсӧ.

Iҗасӧн кыза вевтӧмыд ӧтi-кӧ виҗас шондӧдлiҗасӧн сылӧмыс, а мӧд-кӧ i вывтi јона кымӧмыс. Сојӧм вылӧ картофел вајан да первој колӧ сiҗӧс пуктыны кӧзыд ваӧ да сулӧдыштны сені. Сылӧм бӧрас, мiчаа мыскыны став најтсӧ. Скӧтӧс картофелӧн позӧ вердны улнас i пуӧмӧм. Улнас вердiгӧн колӧ картофелсӧ поснiҗика шырны, мед скӧтина ез виҗды.

Буржык дај абу сещӧм ӧпаснӧ, кыммылӧм картофелтӧ-кӧ скӧтлы пуӧмӧн лiбӧ пӧжӧмӧн вердан. Картофел пуны коло лӧсӧдны пӧрт, пӧрт пыдӧсас пуктыны розӧс кӧрт круг, мед сiҗӧ кругыс вӧлі сантиметр 13-18 вылын пӧрт пыдоссаыс. Картофел пуны пуктигӧн пӧртсӧ топыда вевттыны да пуктыны бi вылӧ. Таҗi пуiгӧн картофел оз ва пиын кут пуны, а пар пиын. Таҗi пусiҗас картофелыс пӧтӧса, вешiҗествојасыс оз петны ваас. Пуӧм картофел бур сорлавны кыдјӧн. Сӧмын ӧтiтор колӧ чырыда тӧдны: картофелкӧ унаыс сывлас да бара кымас, секі сiҗӧн полана вердны скӧттӧ. Скӧтлы вердны колӧ пыртны картофел сымында, мыјта ӧтчыдјӧн вердны ковмас.

Пуктiҗ кежлӧ картофел виҗӧм

Гуын, буртын, пӧдвалын да гӧбӧчын кынзi, картофел виҗны позӧ нӧшта выллаын, торја-нын пуктiҗ кежлӧ торјӧдӧм картофелсӧ. Кодјӧны канава, куҗтаыс кӧт кущӧм, а пастаыс вылас кык метр, жуждаыс метрӧн жынјӧн кымын, а канава пыдӧсылӧн пастаыс метр. канава шӧрас, канава куҗалаыс, кодјыгӧ 36 сантиметр судта да сы паста-жӧ iҗӧтiҗ канава. Тајӧ iҗӧтiҗ канавасӧ тупкӧны нӧрјӧн да волсалӧны сантиметр 4-5 кыза iҗасӧн. Гу дорјассӧ сiҗ-жӧ волсалӧны iҗасӧн, сӧмын вӧснiҗжыка. Гу помӧ, кыкнанладорас

сувтöдöны кык труба. Труба вöчө сaнtиметр 22-27 па-
ета тöскыс. Öтi трубаыс колö кык метрыс неуна куз-
жык. Таjöыс ывлаыс сынöд гуас кыскöм вылö сувтöд-
өсö. Мөд трубаыс мед вöли 3—3¹/₂ метр куза, таjö кутас
гу пыцца сынöд ывлаö кыскыны, Трубаjас сувтöдöны
канаваö. Сувтöдiгөн трубалыс iчöt канаваладор бок-
ыс дöскаjассö колö жеңгöртны 36 сaнtиметр мында,
iчöt канаваыс мыj судта, сы мында-жö. Вылысладор
помас трубаö колö вöчны роjас лiбö вевткодöс (дерт,
мед cijö оз тупкы трубасö,) мед ез кут пырны трубаас
зер лiбö лым.

Тащöм гуö i суjöны картофелтö. Кос поводда дырjи му
вылыс вескыда сетчö кыскöны, а зера поводда воj-
дöр колö костыны картофелсö.

Талыштесöм шöрi торjалöм лiбö сiсмöм картофел
колö мiчаа торjöдны. Гу тыр картофел суjöм бöрын
картофельсö jывдöны зорöд jыв моз (конус модаөн),
вевтöны iзасөн. Му dinas iзас волсавсö сaнtиметр 53
кыза, а jылас—36 см. куза кымын. Iзас вылö лептöны
сaнtиметр 7-9 кыза кымын му да ciqi i еновтöны көз-
дöдтöз. Көздöдны кутас да колö кызжыка мусö леп-
тыны—воjвылын метр кызаöз кымын, а зев-кö көзид
тöлыс, колö куjöдөн лiбö iзасөн нöшта тыртны.

Вiсыс картофел вiзöм.

Вiсыс картофел төвбыдөн зев унаыс лоас бöрjöd-
лыны-да, тащöм картофелтö гуын төвjöдны оз шогмы.
Вiсыс (щыкыс) картофел-тö медбур лоö кiскавны не-
гашонöj iзвеска порошокөн: iзвескаыс вiзас сiсмытöм
картофельсö зарайтчöмыс да дүгöдас щыкысjаслыс во-
зö сiсмöмсö. Жожö кiскалöны вöснiдiкa iзвестка, сы
вылö сaнtиметр 13 кыза кымын картофел разöдöны да
бара вöснiдiкa iзвескаалöны да картофелсö сы вылö
разöдöны i с. в. Iзвеска-кö абу, позö пöjimөн кiскав-
ны. Iзвескаөн кiскалöмөн, кажалiсны, төвбыдөн щыкö
10% картофелыд, а пöjimөн кiскалöмөн — 15-20% -öз

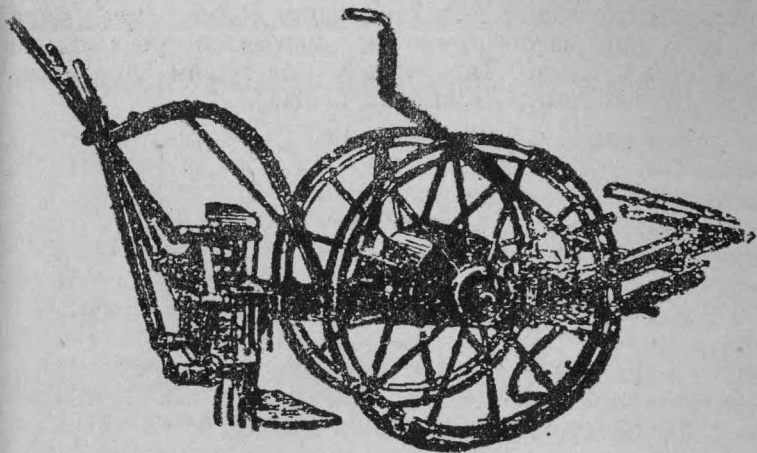
ез-кӱ пӱҗимыҗ тырмы, поӱӱ кӱскавы весӱг ӱ кос
мудӱ.

Асыввыв Прусејаын со кыӱ сӱсмы картупелтӱ ви-
ӱӱны: картупелъ виӱаныны жоҗсӱ ӱ потолоксӱ резӱны
резан мекӱӱ сержӱӱ цвѣтӱ: резасны сесса, разӱдас-
ны картупелсӱ сантѣметр 20-30 кыза да бара резасны
сержӱӱ цвѣтнас. Сантѣметр 20-30 кыза быд рад карту-
пелыс таӱӱ век резӱны да бара картупелсӱ разӱдӱӱны.
Таӱӱ картупелъ оз сӱсмы даӱ пуктан картупелӱс зев бур
таӱӱ тӱвӱӱдны—бура петӱ пуктӱм бӱрас, сы понда та-
ӱӱ щӱктӱны тӱвӱӱдны кӱӱдыс вылӱ торӱӱдӱм картупелъ.
Кык тонна картупелъ вылӱ тыртас 400 грам сержӱӱ
цвѣтыс.

Зев бур сӱӱ-жӱ шыӱдӱны картупелтӱ сѣраӱӱ
(истӱг сѣр). Картупеллыс заразасӱ виӱмыс ӱтар, сѣра
газ нӱшта виӱ шырҗасӱс, кысаҗасӱс да мукӱд сещӱм
вредѣтелҗасӱс даӱ сӱӱӱ шыӱдӱм бӱрын пӱдвал либӱ
гӱбӱӱ сѣнҗас дурдасны бакшасӱмыс. Сѣра газыд зев
сӱкыд газ, сӱӱ пырӱдчас быд розӱ му пыщкӱ. Виас
сӱӱ-жӱ став насекомӱҗасӱс-вредѣтелҗасӱс. Сержӱӱстӱӱ
газ артмас комока (меддонтӱм) сѣра сотӱмӱн. Сержӱӱстӱӱ
газыд сынӱддыс сӱкыджык-да летчӱ му дӱнас, да сы
понда сѣрасӱ колӱ вылын сотны, морт туша судта кы-
мын пос вывлян ли мыҗ ли. Каменӱӱ-кӱ пӱдвалыс, по-
ӱӱ сѣра соган кӱрт лӱстҗас течны сѣнҗас дорас да
мыҗкӱ крѣпӱтны сѣнас. Пу подвалын поӱӱ кӱртлӱст-
җасӱӱ ӱшӱдны телеграф кыз проволока вылӱ. Жоҗыс
кӱ пу, кӱрт лӱст улӱ кыза кӱтны лыа, гашкӱ сѣраыс
кӱскас либӱ лӱстыс потас-керас. Кӱртлӱст вылӱ колӱ
пуктыны ӱгыр, ӱгыр вылас ӱ сѣратӱ да зев ӱдӱӱ пет-
ны пӱдвалыс. Соттӱӱыс воӱдӱр пӱдвал сѣнҗасӱ став-
сӱ колӱ бура соҗавны. Пӱдвалыс петӱгӱӱ ӱӱӱс колӱ
топыда пӱдлавны, кӱрттувӱӱн тувҗавны да ӱӱӱссыс
став щелҗасӱӱ мавтны воӱдӱр сы вылӱ заптӱм соӱӱн.
Кӱртлӱстҗасыс мед вӱлӱ 50×50 сантѣметр, дорсӱ ку-
сынтӱма 5-8 сантѣметр. Сѣрасӱ колӱ бӱстны пӱдвал

објом серті. Быд 10 кубометр вылѡ бостѡ 1,5 кгр. сера. Пѡдвалсѡ оз ков востывны кык суткі, сы бѡрын ѡзѡссѡ востны да тѡлѡдны.

Кѡждыс вылѡ колѡдѡм картупель сераѡн шынѡдны ѡекущѡма оз шогмы: шынѡдлѡм картупельыд зев дыр оз пет.

11-д серп. Хардерлѡн картупель бостан.

Сіс картупель поѡ ѡспѡлзујтны.

Зараѡтѡм, сіс картупель колѡ торјѡдны. Германі-
јаын ѡеуна сісмыштѡм картупель парітѡвы лѡбѡ пуѡны
да скѡтлы вердѡны, дај јона сіссѡ, ѡылѡг комокѡ-ѡін
пѡрѡм картупельсѡ сені оз шыбытны. Сещѡмсѡ колѡ
чукѡрѡ течны да кынтышны. Сісмігѡн да кынмігѡн
картупельыс зев рѡшкыд лѡѡ да крахмалыс картупельыс
торјалѡ. Сіс картупель чукѡрыс, кын картупельсѡ сыв-
дѡм бѡрын, поѡѡ вѡчны крахмал. Та могыс колѡ сѡ-
мын сылѡм картупельсѡ бура тојны пу тојінѡн, пукты-
ны пельсаѡ-да, пельсаѡн ѡеуна јешѡѡ ва пуктыштны

(нõшта буржык лõõ, пуктан-кõõ неуна сернõј кїслота), тојõм бõрас пельсаõ ва кїстны, ставсõ гудравны да колны, мед пуксас сукуыс. Крахмал медуліас пуксас, сы вылын лõõ картупеллõн нãјт, зараџїтчõм клетчаткаыс да мукõд торјыс, а медвыліас—ва. Васõ кїстан да суксõ шыбытан-да, колõ крахмал пыџ. Крахмал пыџсõ колõ нõшта пожãвны ваõн, колны, мед бара пуксас, нãјт васõ којыштны, крахмалсõ ректыны да костыны пуктыны. Таџї, правда, оз сещõм бур крахмал артмы, сõмын сõјны век шогмас.

Корњеплодјас бостѳм да крањитѳм

Корнеплодяс вѳитны быд боксан выгѳднѳ. Не-
кушѳм пуктас сы ыжта места вылыс оз вај сымында
кѳрым, мыјта вајѳны корнеплодяс, буді картупельыд
щѳц уна-жѳ сетѳ-а. Ѳті гектар корнеплодыс воас
сымында-жѳ кѳрым, мыјта воас віт гектар, а колѳкѳ
унжык-на косѳд віз вылыс.

Корнеплод вӧдитӧмыд абу сӧмын тајӧн выгӧднӧ. Корнеплод бӧрын-кӧ му вылӧ ӧаӧ кӧзан, урожајыс јона содас. Урожајыс содас дај тусыс бур воас. Урожај содӧ сы понда, мыј корнеплод бура вӧдитӧгӧн муыс јона ӧебӧдӧ, оз јогӧссы. А јог туруныд-ӧд јона чӧнтӧ урожајтӧ да омӧлтчӧдӧ туссӧ ӧаӧлыс.

Корнеплодјас вөдитөмөн верман віңны
унжык скөт.

Отка озмөсын-кө кос грубөй көрымыс (турун да ізас) сөмын вөла-мөскалы, көрөеплодјас вөдітөмөн верман візны кык, весіг кујім мөс. Крестана моз вердөмөн, өті мөслы сізім төлыс да жын төвнас вердігөн колө ставыс 3 тонна гөгөр турун да ізас. Тувсов көзауи мулыс нөльөд пәјсө-кө, а сыыс буржык кыт-чөкө-кө бөкө көзан көрөеплодјас, воас 10 тонна скөт вердан буква. Шөркөд мөслы лун вылө колө вердны: турун 8 кгр., көр—8 кгр-саң 16 кілограммөз. Көрөеплодөн вердігөн өті мөслы вылө турунөн позас

ви́зны кык мѳс, дај сен-на корнеплодыс лѳшалас, сесса корнеплодјѳн вердѳгѳн јѳлыс мѳслѳн содѳ-і.

Мѳскуаын агрономѳческѳј бѳрја сјезд вылын воыг агрономјас да профессорјјас вескыда вѳсталѳсны, — „урожај кыпѳдѳм куѳа постановленнѳ“ олѳмѳ нуѳдѳгѳн медјона колѳ виѳѳдлыны скѳт виѳѳм вылѳ, — сѳмын сенѳ верман регыдѳн да збылыг кыпѳдны урожај 35% дај унжык! Бурмѳдны скѳт виѳѳмтѳ, бостны докод мѳсјас помыг поѳѳ сѳмын уна корнеплодјас, картофел да клевер вѳѳѳтѳмѳн.

Колѳ-кѳ уна јѳв — вѳѳѳт корнеплодјас. Корнеплод — медбур медјона јѳв сетыг кѳрым. Медбур сѳјѳн: 1) сѳтѳ уна донтѳм јѳв (овмѳснылы јѳлыс донтѳм сувтѳ), 2) корнеплодјаслѳн урожајыс мѳјанын зев бур, 3) корнеплод кѳјдысјас суѳѳдны кокнѳ, дај доныс іѳѳт, вермас гѳл крѳстѳнѳн і быдѳн лѳсѳдны, 4) корнеплод кѳѳан-бостѳн уж поѳѳ ставсѳ вѳчны термастѳг, прѳстжык кадѳ.

Шѳркоѳа черѳѳѳтѳмѳн, корнеплодјаслѳн урожај гектарыг вермас воны 25 тоннаѳѳ. Кѳјдыс зев еѳа ковмѳ, торја-нын еѳа ковмас, рѳсадаѳн-кѳ пуктыны, буква кѳјдыс гектар вылѳ колѳ сѳмын 800 грамм гѳгѳр, а 800 граммыд поѳѳ бостны 50 тонна (3,000 пуд) зев бур кѳрым. Пуктан-бостѳн ужјассѳ ставсѳ поѳѳ вѳчны прѳстжык кадѳ-да, тајѳ бара-жѳ зев бур.

Рѳсада кѳѳѳны тувсов кѳѳа кѳѳтѳѳ да картофел пуктытѳѳ. Рѳсадасѳ му вылѳ пуктѳны кѳѳа помасѳм да картофел пуктѳм бѳрын. Весѳлѳны јѳгсѳ, кор прѳсткад лоас. Бостѳны—нан вундѳм бѳрын да картофел бостѳм бѳрын.

Корнеплодјас бостѳн кад.

Унаыг кывлывлѳн да лыѳѳылан, корнеплодјас-пѳ колѳ бостны „воѳм“ бѳрас. Сѳмым тѳдны, кѳр најѳ воасны абу сѳѳѳм кокнѳ. Воѳмсѳ корнеплодлыг петкѳдлѳ корјыслѳн виѳѳѳѳмыс-кулѳмыс. Сѳмын војвыв

да шөр рајонјасын, частö щöщ і лунвылын, корјыс
корнеплодјаслөн оз івіжөдлы корнеплодјассö босттö-
зыс. Буді öтi турнепслөн, возжык-кө вöлі көзöма,
щыклö корјыс. Корнеплод кор зев бур көрым, торја-
нын бур, сілос-кө вöчан, да сы понда корнеплодјас
бостны колö кор кынмытöзыс. Сöмын воз бостны кор-
неплодјас оз-ков, најö самöј јона бостчöны арнас быд-
мыны, колö бостны кыз верман горöнжык. Вывті гор-
мөдчыны бара-жö оз шогмы. Кынмас кө муыс он вермы
нөшыштны муыс корнеплодтö.

Корнеплодјас пiыг медвоз бостöны свеклöжык. Мед-
воза кынмалöмјас бöрын сіјö дурдö быдмөмгыд да
нынөм сіјöс сесга му вылын віжөмгыс. Свеклö бöрын
бостгöны морков, сесга буква, медбöрын турнепс.

Сöмын јона көздөдлөм бöрын-кө корнеплодјаслөн
корјыс кынмас, колö пырыспыр-жö кынмөм корнеплод-
јассö бостны, мед сісмыны заводітөм корваныс
ез вуж сігыс вужјасас.

Мыјөн бостöны корнеплодјас

Јона корја да му выліјас быдмыг корнеплодјас
верман бостны кіөн. Кіөн бостöны, свеклö, öберндорф-
скöј, еккендорфскöј, арним-кривенскöј да мукөд сорт-
јас свеклöлыг, пöшти став сортсö да турнепс, бара-жö
уна сорт сылыг. Куз сорт морков да свеклö, сіз-жö
куз турнепс, шуам бортфельдскöј сорт, буржык лö
бостны нарөнö сы вылö лөгөдөм јон вілаөн да зырјөн.

Пыдын му пыцкын быдмыг корнеплодјас кодјыны
емöг свеклөкодјанјас. Тајö орудөдсö лөгөдөма сакар
свеклö кодјыны да сіјөн бостöны щöщ і мукөд кор-
неплодјас. Свеклөкодјанјас овлö уна пöлөс, прөстөј-
јас і сложнөјјас, сöмын ставыс најö абу зев шогмана-
öг. Медомöлыс сіјö, мыј најö јона щыкөдöны корне-
плодсö да свеклөкодјаннад корнеплодјас бостөм бöрын
вывті уна лö торјөдны вундысөм, гöрыштесөм корне-
плодјассö. Тащөмјассö дыр візны нөтi оз поз. Міјан

крестана пѡвсын ташѡм орудѡнас зев-на еща вѡ-
сѣтѡны.

Корнеплодјас бостѡм

Корнеплодјас бостны колѡ, удајтчас-кѡ, шондіа, зертѡм лунѡ. Корнеплодјас кѡн нещкѡгѡн колѡ мусѡ кокныідѣка пыркнѣтны да сетѡ-жѡ ас. дѣнад і течны. Вѡлыштѡм-потѡм корнеплод регыд сѣсмыны заводѣтѡ вѡлыштѡм інтѣс. да сысан воѡ сѣмѡ. Старсѡ нещ-кѡм бѡрын космѡм корнеплодјас течѡны чукѡрјасѡ. Чукѡрыс мед ез ыжыд вѡв, улыс радсѡ гѡгрѡс кыщѡн течѡны, мед вомѡныс вѡлі кыщыс метрѡнжынјѡн лѣбѡ кык метр гѡгѡр. Корсѡ ортсыладорас, вужсѡ пыщладорас течѡны. Мѡд рад сѣзі-жѡ течѡны; сѣз-жѡ мѡд радыслѡн кыщыс лѡѡ ічѡтжык, кѡймѡдыс сыыс ічѡт да с. в.

Повѡдѡаыс-кѡ абу сещѡм кѡзыд, чукѡрсѡ вѡјкежлѡ сѣзі і еновтѡны. Кѡзыд-кѡ да кымѡмыс полѡны, вы-лысса корнеплодјаслыс корсѡ нещкѡны да вевѣтѡны сѣјѡс чукѡрсѡ ставсѡ.

Корнеплод кор вундалѡм да корнеплодсѡ весалѡм

Корнеплод дѣныс-кѡ корсѡ он вунды, сѣјѡ кутас кыс-кыны соксѡ (лѣ) вужгыс. Кымын-кѡ лун кежлѡ корнас колѡм корнеплод јѡна небѡѡ, кокнаммѡ, рушмѡ да сещѡмсѡ тѡвјѡдныд сѡкыд. Тајѡс колѡ бостны тѡдвылѡ торја-нын сещѡм інын олысјаслы, кѡні арыс кос, зертѡм да јѡна тѡла. Мыјѡн ѡдјѡ корсѡ вундалан, сымын-бур. Сѡмын оз ков вунѡдны, корнеплод кор-зев бур кѡрым скѡтлы, торја-нын бур лѡѡ морков кор, кодѣ лыдѡысѡ мед бур јѡв вѡчыс кѡрымѡн. Свежѡјнас став корсѡ верѡвы он вермы-да, сѣјѡс колѡ шѡммѡдны. Гѣлосыд зев ыжыд содтѡд лоас верѡдасјас дѣнѡ. Гѣлос вѡчѡм вылѡ ѡні зев ыжыд вѣмањѡ пуктыны, торја-нын сов-

хозјасын да колхозјасын. Корнеплодјас нещкігөн колō видчыны, мед ескō корјыс езжык јона муоссы, віңны мед езжык шыксы сілосујттōзыс.

Мед бур лоō сіјō-жō луннас, кор нещкам, некущōм чукōрō течлытōг, вундавын корнеплод діныс став корсō. Секі озжык і муоссы корјыс. Пырыс пыр-жō вундавын торја-нын колō зера поводда дырјі. Свеклōлыс, буквaлыс да турнепыс корсō вундігөн колō корјыс-лыс дінсō неуна колыштны. Пуртōн вōлыштны кōрне-плодсō оз поџ. Вōлыштōмыс зев регыд сісмō да тōв-јōдныд сіјōс сōкыджык. Некущōма оз поџ вундыны корсō корнеплодјас му вылыс босттōџ. Поџō вундыны сōмын лун-мōд вōјдōр. Вōжжыккō корсō вундан, корнеплодыс дырдас быдмōмгыс да урожај прaмеја чінас. Поџō вōжжыксō вундыны сōмын цікорјілыс. Опытјас петкōдлісны — цыкорјілыс босттōџ корсō вежон кымын вōжжык вундōм некущōм вред оз вōч урожајыслы,

Морковлыс корсō колō вундыны неыжыда јaјнас. Вундан-кō сōмын корсō да колан-кō корјыс-лыс дінјассō, морковлōн пōдвалын лібō гуын кујлігас кутас бōр кор-јыс быдмыны.

Корсō вундалігмоз-жō корнеплодјасыс мусō весалōны. Весалігөн оз-ков дојдны кучіксō корнеплодлыс.

Весалōны пыржык пурт тышōн. Сōмын буржык весавтōгыд колны: ѓтарō-мōдарō новлōдлігөн, ректа-лігөн муыс ачыс пыркалас, некущōм пурт оз ковмы.

Кокнідік мусіна му вылын корнеплод чістіттōгыс міча овлō, муыс ачыс пыркалō. Сојōд мувылын муыс јона сібдō да мусō зев осторожнōја колō весавны. Некущōма оз поџ кучкавын корнеплодсō кущōмкō чорыд вылō, мусō пыркōдōм могыс: кучкысōмінјасыс регыд сісмыны кутаєны.

Корнеплодјас-кō вожјасōн быдмōмаѓс, сіџ і кущōм ем торіōдлытōг колō пуктыны. Весалігөн поџō щōщō-дыштны сōмын медса вōснīдік вужјывјассō, тошкакод-інсō, кущōмыс овывлы галанлōн да свеклōлōн.

Корнеплодјас бөрјөдлөм

Төв кежлө мегтїттөз корнеплодјасос колө бөрјөдны керыштчөм, раңıтчөм, сісмыны заводıтөмсө колө торјөдны да медвојдөр вердны. Сещөмсө оз ков гуө лібө буртө сујны, а пөдвалө, мед сетыс щөкыджыка вермін відлавны, оз-ө шыксы. Колө сіз-жө торјөдны і садјавны заводıтысјасос — сещөмјасос, кодјаслөн корјыс өтї іззөн петөма. Ізсө да корјассө вундїгөн корнеплодыс јона вундыссө, корнеплодыс да ізыс қик өтпомысөс-да. Тащөм корнеплодјас оз дыр овны да колө сещөмсө сіз-жө медвојдөр вердны скөтлы.

Садјавны заводıтыс сөеклө, морков да турнепс векжык зев чорыд, грубөј, сојны лібө скөтөс сіјөн вердны оз туј, а сещөм буквалөн көрыс өткод садјавтөмкөд ізтөмыскөд. Сөмын дыр візны сещөмјассө оз-жө ков, колө вердны јанвар төлысөз.

Өткымынөн велөдөны корнеплодјаслыс корсө јайнас вундыштны, да торјөдөны сізі: кодлыс јайсө унжык вундыштөма, колөдөны тулыс кежлө, а кодлыс ешажык, возжык вердөны. Сөмын тајө өшыбка, тазі оз шогмы вөчны. Відлөгјас петкөдлөны, — јайнас корсө вундыны колө сөмын морковлыс, а мукөдыслыс ставыслыс оз поз јайсө щөщ вундыштавны.

Та кыңзі, колө торјөдны гырыс корнеплодјас поснїјас дїнсыс. Өтлаас најөс сөкыджык шыкөмыс візны. Сы понда колө торјөн пуктыны да поснї да гырыс сортјассө медвојдөр, төв шөрөзыс вердны. Шөр пөлөс корнеплодјас озжык сісмыны да најөс буржык лөө колөдны тувсовладор кежлө.

Куз сорт турнепс, да медса-нын морков, кодјигөн лібө нещкігөн частө турнепсыс да морковыс чегө. Сещөмјассө, дерт, колө сојны лібө вердны сіјөн скөтөс бара-жө медвојдөр.

Пөдвалын корһепплодјас виқом

Корһепплодјас төвјөдөһны картопель моз-жө. Сөһын корһепплодјассө колө төвјөдһнысө косөһ пуктыһы. Ваөһ идралөһ корһепплодјас регыд сисмыһы заводитөһы. Сөһын төв кешлө пуктөһ бөрас колө виқөдһы, мед сени ез вывти космыһы: һебөһ корһепплодјас бара-жө регыд шыкөһы. Сы понда корһепплодјастө пыр-жө пыртлөһы пөдвалө: течһы позө картопель дорыс кызжыка.

Корһепплодлы төвјигас медбур т е м п е р а т у р а л о ө +1/° гөгөр. 0/° гөгөр-кө лөһ температураыс, корһепплодјас вылыссаһыс ваөһы да вермасһы регыд сисмыһы заводитһы. +1/°-ыс-кө шоныджык лөһ, корјыс мөдас быдмыһы (һырсаһы) да корһепплод өдјө шыкһы. Корһепплодјас картопель дорыс јонжыка шыкөһы-да, төвјөдигөһ на борыс колө буржыка слефитһы.

Буртын виқом

Корһепплодјас төвјөдөһны сиз-жө і буртјасыһ. Мыј вөлі висталөһа буртын да гуыһ картопель төвјөдөһ јылыс, сиз-жө колө виставһы корһепплодјас төвјөдһы велөдигөһ, сөһын корһепплодјас төвјөдигөһ озжык сешөһа ков буртсө да гусө төлөдөһ јылыс төждысһы. Корһепплодјас векжык картопель дорыс ғырысөс да мөдә-мөд костас сынөдыс уһжык, сы понда і вентілаціјаыс озжык ков. Төвшөрөз кымыһ виқөһ вылө буртөһ лөбө гуө сүјөһ корһепплодјаслы вентілаціјајассө оз і вөчлыһыжык, а апрел-мајөз кымыһ виқан корһепплодјаслы вентілаціја вөчсө картопельлы моз-жө, сөһын сынөд кыскан-вөтлан трубајассө позө шочжыка сувтөдһыһы.

Свеклөһы да галанкалы буртсө позө вөчһы 2 метр паста кымыһ, а төвшөрөз виқөһ вылө-кө і 3 метр пастаөс позас. Судтаыс буртлөһ вермас метрөһ жынјөһа лөһы. Морковлы да соркһылы буртыс вөчсө метрөһ жынјөһыс һе паскыджык, а судтаыс метрыс һе жужыджык.

Гырыҥ корӑеплоджас оз ков кӑставны буртас лӑбӑ гуас, а колӑ течны. Кӑсталӑгӑн ӧтӑ-кӑ наӑӑ местасӑ уна бостӑны даӑ доӑмаласны. Вывтӑ ыжыд буртјас тыртӑгӑн колӑ кӑт доӑјасас течны, течны јурладорнас ортсылан, да јывладорнас-пыщкӑслаҥ. доӑјассӑ течӑм бӑрын зевкӑ позас сесґа тӑрас кӑставны-нӑн.

Корӑеплоджас бостны му вылыҥ удајтчас-кӑ зера дырјӑ да наӑӑ-кӑ јона наӑтӑс, наӑежнӑжык лӑб сещӑм-сӑ буртӑ кӑстны да вӑчны бурт куґаногыс венґылаґја улас даӑ вылас суютса трубајасыҥ. Кос корӑеплоджас колӑ пыр-жӑ сполна венґыны ӑзасӑн да муӑн тыртны мыјкыза шледујтӑ, мед ез вывтӑ космы венґытӑгыс. Наӑтӑс да ва корӑеплоджас первој колӑ венґыштлыны сӑмын ӑзасӑн, мед шоныд да кос поводґа дырјӑ ӑзассӑ позӑс бостлыны. Тащӑм корӑеплоджассӑ сполнӑја тупкыны колӑ сӑмын кор јонжыка кӑздӑдас.

Разнӑј корӑеплоджас колӑ пуктыны тӑвјӑдны торјӑн мӑда-мӑдсыс, скӑтлы наӑӑс верднысӑ колӑ оз ставсӑ ӧтпырјӑ-да. Медвоґ колӑ вӑчны сещӑмјасӑс, мыј омӑл-жыка тӑвјӑ. Медвојдӑр вердлӑны турнепсжык, сесґа свеклӑ, морков да галан. Медча бура колӑ вӑӑдны морков бӑрыс: морков-кӑ оз сӑсмы, сӑјӑс позас вӑчны свеклӑ бӑрӑз. Мукӑд војаснас морков зев јона сӑсмӑ — секӑ сӑјӑн скӑтӑс вердны ковмас турнепскӑд ӧтӑ кадӑ.

Пуктасјас му вылыҥ бостӑм да тӑвјӑдӑм

СССР-ын олыҥ јӑз пуктасјас еґа вӑдӑтӑны, медјона-сӑ пуктасјассӑ-тӑвјӑдны кужтӑмла. Тӑвјӑдны кужтӑмла мӑјан тулыс кежлӑ поштӑ жын пуктасыс пропадӑтӑ. Серт, мӑјанын абуӑҥ техника медбӑрја достӑежнӑјас сертӑ стрӑйтӑма пуктас тӑвјӑданӑнјас, сӑмын та сајын абу ставыс пуктас тӑвјӑдӑмын. Опытјас петкӑдлӑны — позӑ вӑчны пуктасјастӑ зев кокнӑя вӑчасанӑнјасын, весӑг муын, гуын да канавајасын, му вылын, буртјасын, да тӑданкӑ, кыґӑ кущӑм пуктас колӑ чередӑтны, верман бура тулысӑз ставсӑ вӑчны.

Гані мі војдѡр вісталам, кушѡм ѡткоѡ правілојас
емѡс став пѡлѡс пуктасјас му вылыс бостѡм да тѡв-
јѡдѡм куѡа, а бѡрынжык вісталам, кызі віѡны быд
пуктас торјѡн.

Му вылыс пуктасјас бостѡм куѡа общѡј правілојас

М. В. Рытов, П. Н. Штејнберг да пуктан воѡітам
уж бура мукѡд тѡдысјас велѡдѡны быд пѡлѡс пуктас
му вылыс бостны тащѡм правілојас серті:

1. Пуктасјас бостны му ѡвылыс шондіа
кос поваѡѡа дырјі. Вывті-нын-кѡ арыс зера быт
лоѡ бостны містѡм поваѡѡаѡн, сѡмын і*секі колѡ
бѡрјыны кѡѡ кымѡра, но зертѡм лунјас. Зер улѡ бості-
гас сурлѡм пуктасјас тѡвјѡдны делѡ. А кос, шонді
повоѡѡа дырјі бостѡмыд сор тулысѡѡ оз щык. Колѡ
кыѡ мыј верман старајтчыны, мед бостігѡн пуктасјас
ез сурны зер шѡрѡ пуктасјастѡ кѡтѡдыс зер ваыд-і
медвојдѡр щыкѡдлѡ, сістѡ најѡс. Сы понда-і ѡекущѡма
оз поѡ тѡв кезлѡ колѡдѡм пуктасјастѡ мыскавын.
Мыскавын поѡ сѡмын кодѡс кѡсјан регыдѡн костыны
пуктыны, а мукѡдсѡ ѡекущѡма оз поѡ.

Зера дырјі пуктас бостігѡн бур ескѡ вѡлі новлѡд-
лыны кокнѡдік лѡбѡд да сы улѡ кіставны пуктасјастѡ.
Германіјаса огороднѡкјаслѡн сещѡм лѡбѡдыс кѡртыс.
Ташѡм лѡбѡд улас пуктасјас космасны да сы бѡрын
поѡас пырыс-пыр нуны тѡвјѡдны пуктаніѡ.

2. Еѡажык-кѡ новлѡдлан пуктасјастѡ
местаыс-местаѡ, сымын кокнѡжык лѡѡ віѡ-
ны најѡс щыксѡмыс. Кѡѡ ескѡ зев-нін відчысѡм-
ѡн кутан ѡтарыс-мѡдарѡ ректыны да кіставны, пуктас-
тѡ зев регыд дојдны, а дојдѡмінјасыс пыржык сісмыны
завоѡітѡны, а сесаѡ сісыс воѡѡ здоровѡјјассѡ зараѡітѡ.
Сы понда-і пуктасјастѡ, сіѡ-жѡ картупель, кос поваѡѡа
дырјі бостігѡн колѡ костыны сені-жѡ му вулас да нуны
вескыда тѡвјѡдны пуктаніѡ. Сы понда-і колѡ му вы-

лас-жө лөгөдны новлодлана лөбөдјас. Секи оз ковмы
лышнојыг сөвтны-ректыны пуктасјастө да кокніжык
најөс лоас төвнас шыкөмјасыг візны.

3. Колö вiзны, мед картупельлөн да корне-
плодјаслөн кучікыс ез кулыштчы-кучкыс-
гы. Кучікыс-кө абу кулыштчöма, заразыд озжыг
вермы пырны пуктас јажас. Сы понда-і картупельтö
корнеплодјастö кодјігөн дај көт кушöм пуктас бост-
ігөн колö старајтчыны, мед ескö ещажык жугавліс.
Зырјөн лiбö вiлаөн кодјігөн кокыштчöм пуктасјас колö
чукортны зонјассыс торјөн да сојны лiбö скöтлы верд-
ны кыз верман регыдөнжык, төвшөрöз, дојдалöмјасöс
да зонјасöс пуктыны öтiлаö некушöм ногөн оз шогмы:
дојдалöмјас заводiтасны сіемины да здоровјассö да
зон пуктасјас сістасны. Торја-нын оз шогмы öтлаөн
пуктыны сешöм корнеплодјас, кодјаслөн зев уна млеч-
нöј сок (шуам көт цiкоріј, скорцінер, зөр вуж), сіз-жö
свеклö, кодлөн жугалыштöмiнјастыс сокыс јона петö.

Оз поз пуктасто локые шыбланы, кучкавы чоры-
тор дін мусо пырқодом могыс да с. в. Нуғон,
колө телегай кыза волсавны ізасон, мед зыркөдігас
ез жугавлыны пуктасјасыс. Капуста, салатјас, шпінат
да мукөдыс отар, буржык лоө мешөкө сөвтны да мешөк-
нас новлыны, медем сесга мешөккыс вескыда і
кіставны төвјөданінө.

Муѝ пуктас вылыг оз ков чорыда весавны. Сѝвт-
иг-ректігѝн лѝшнѝ муыс ачыс пыркалас, а кутан-кѝ
сѝбдѝм муѝ мыжвыннас чуктѝдны — верман кучіксѝ
кулыштны, а сещѝмыс регыд сѝгмыны заводѝтас.

4. Міжан пöштi öз овлы пуктасјас бөр-
jödöm выдö прамöјжыка вiзöдлöм. Став
бөрjödöмыс мижан унжыкыс овлöны сöмын ыжта сертi
торjödöm: торjödäм гырыгјассö, шөркөдсö да поснiяс-
сö. Сöмын тазi бөрjödны оз поз: бөрjödигөн колö
бостны тöд выдö, кущöм пуктасјас дыржык оз шыкны,
күщöмјас регыджыкөн шыкёны. Кос поводда дырji

пуктасјас бостігөн, медбур лоо му вылас-жө торјөдны ставсө. Колө торјөдны, сіемөмјассө, шыкөмјассө, жугалөмјассө, посніјассө ставсө. Посні пуктасјас, кодјас абу-на удітөмаөс сполнасө воны-быдмыны, регыдөн сіемөны.

Арнас пырыс-пыр сіемыс да жугалөмјасөс торјөдөмыс бурыс кык пөлөс лоө: торјөдөм пуктасјассө ставсө, қікөң шыктөңыс војдөр, верман сојны лөбө скөтлы вердны. Сесга став ненадөжнөј пуктастө воңыв торјөдөм онжык кут повны төвнас пуктас сіемөмыс. Пуктасјас бөрјөдлігөн оз ков вунөдны, — медфелө төвјөдны посні пуктасјас: поснімд регыд рушмө, коемө да сіемө. Сесга абу-жө надөжнөј і гырысјасыс: гырысјас пыщкын ваыс уна да најө бара-жө регыджык сіемыны заводітөны. Сы понда посні да гырыс сортсө колө колны ар помын сојөм вылө.

5. Пуктасјас бостігөн ужсө колө лучкі організујтны, медем колхоз ас выннас верміс ставсө вөчны, некөдөс медавлытөг. Та могыс колө војдөр вөчны робөчөј план, кызі бөстны му вылыс пуктасјас, плансө вөчны сізі, медем нұжалас-кө ужыс, бөр кежлас колны сещөм пуктасјас, кодјас озжык кынмавыны-щыкны сор бөстігас.

Медвојдөр колө сөвклө бөстны. Сөвклөыд гөз-мөд көңыд асывјас бөрын дүгдө-нүн быдмөмөыд да нінөмла сіјөс віңны му вылын. Сесга колө бөстны томат, тыква, кабачкі, огурцы. Мүкөд корнеплодјас, став пөлөс капустајас колө бөстны кың мыј верман сорөңжык. Оз ков вунөдны, тајө овошјасыс медјонасө быдмөны сор арын, кор муыс і сынөдыс васөдджык өвлө. Ферт, јона сорөң еновтөмнад вермас друг сещөма көздөдны да муыс кынмыны, мыј он удіт ставсө му вывөыд ідравны. Ташөм тор-кө лө, колө, төдны — петрушка, морков, а торја-нын цікоріј, пастернак, скорцонер зев бура вермөны мујас вылас төвјыны, шыкөны сөмын кор вывті-нүн лөк условіөјасыс өвлөны.

Шома капуста вылō вōчны колōм капуста позō
јона сорōн керавны, сывылō тујас кōт — 10^о — 12^о улō
сурлыв капуста-da.

6. Зера арын пуктас бостōм вылō і кра-
нїтōм вылō кōвмō унжык кад і унжык внї-
маннō. Му-кō вывтї ва, весїг шондіа лунō пуктас
бостїгōн ковмас пуктастō војдōр костыны. Пуктастō
костōны сарајынжык лїбō лōбōд улын. Сарајын мед
вōлі кык боксаң оқōс, мед сетї тōв ветлїс.

Жожō колō вōснїдіка ізас волсавны. Ізас вылō
вōснїдіка разōдны пуктасјас да колны, кытчōз оз
космы. Костыны колō сōмын вылыссō; дыр кежлō-кō
тōв јылад колан — пуктасыд њебзас да сещōмтō сō-
кыджык лōо шыксōмыс вїзны. Нōшта вїсталам — мед-
бур костыны новлōдлана кокнїдік лōбōдјас улын, кōнї
кōвтōны бостōм бōрас сен-жō му вылас. Сїз лїбō таз
костōм бōрын пуктас новлōны тōвјōдан інō,
сōмын ез-кō вōв бōрјōдōма му вылас, новлытōз војдōр
сарајад ковмас ставсō торјōдны сортјас вылō.

Тазї пуктасјас бостїг-їдралїгōн колō тōдны обшōј
правїлō став сїкас пуктасōн вōдїтчїгōн: оз ков чук-
тōдны пуктас дїнō космōм сoј лїбō му. Чуктōдїгōн
верман ортсы кучїксō дојдны, а дојдōмїнјасыд кокнїа
шыксōны. Сесса дојдōмтō он вермы казавны да жу-
галōм пуктасыд зонјаскōд отлаō вескалас. Сїјō мед-
омōл.

Капуста төлын візөм

Jeжыд да гөрд мача капуста.

Капуста--медуна мукөд төдыг пуктас. Капуста вылө градвылын лібө мувылын быдмгас уэласөны уна еікас вредітелјас, і төвјөдігөн капустатө сешөма чере-дітөны, мыј жыныс уна сісмө. Капуста бостан да төвнас візан общөј правілөјас ташөмөе:

1. Чукөртны, течны да новлыны капуста мач колө кыз мыј верман відчысөмөнжык, осторожнөја.

2. Течны колө сөмын здоров, жугавтөм мачјас, течны подладорнас увлаң пуктөмөн, мед ез пыр мач пыщкас.

3. Капуста візан пөдвал мед вөлі вөчөма муө, абу-кө муын, мед етенјасыс пөдвалас кызөе вөліны, мед өткоджык температура сені верміс лоны.

4. Колө щөкыджыка төлөдлыны пөдвалсө (суткіөн кымын не ещасы, зера-ульруа лунјасө кыңзі).

5. Сынөд подвылын мед вөлі кос. Сы понда оз поз өтілаын віңны свежөј капуста да уна картофел: карту-пелыд төвјігас зев уна влага іспарітө ас пыщыс да секі сынөдыс ульруа лөө.

6. Температура мед вөлі пөдвалын градус жын шоныдсан өті градусөң(+ $1/20$ — 1-0. Та дорыс-кө шоныд-жык лөө, капуста мөдас зев өдјө щыкны.

7. Свежөјнас віңны торјөдөм капуста мачјасөн колө осторожнөја вөдітчыны, течны сізі, мед ескө не то-пөдны, не жугөдны. Оз поз мачтө кыз сурө шыблав-

ны: топалом, жугалом мач ретидонжык виемо быдсама
виемјасон да тулысоз оз ов.

8. Град вылыс либо му вылын капуста бостны
колө кыз верман соронжык, капуста медјонасо бостчо
гор арнас быдмыны-да. Капуста оз пов-3-4-о козы-
јасын, неыжыд козыд улө сурлыс капустаидлон кор-
ыс ношта чөскыджык-на.

9. Шома капуста вочны торјодом вылө мачсо капу-
талыс колө му динтыс керавны. Ылө-кө кыскавныс
колө, вылысса листјассө нинөмла і шыбытны листјасыс
визасныжык новлигас дојмом-керөмыс.

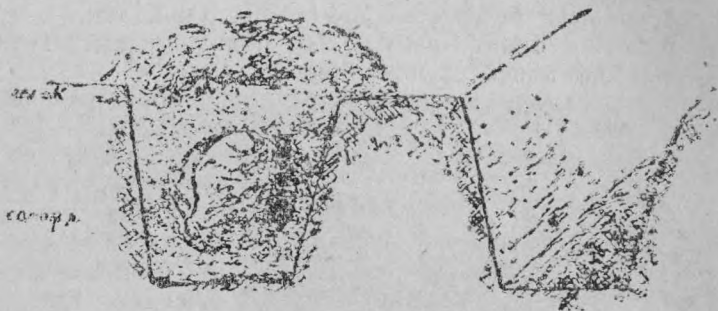
10. Шома капуста вочөм вылө тужоны і потлом
мачјас дај вредителјасон (гагјон) јона шыкөдом мач-
јас (торја-нын колө тази исползутны совка лолөон
сојом мачјас; ташөм мачјассө свежөјнас төвјодны кол-
ны некущөма оз поз).

11. Свежөјон тулысоз төвјодом вылө колө торјод-
ны зик зон, ыжданас шөркод мачјас вөдитны төвјодны
торјодомјассө зев осторожноја. Сешөм мачјассө кера-
лөны му динөдыс либо вужнас нещыштөны. Көсјоны-кө
гозјон өшөдомон төвјодны—кералөны, көсјоны-кө пөдва-
лө муас гуавны—вужнас нещкөны. Октабрсан декабрөз
кымын визөм вылө позө колөдны і неуна жугалыштөм
мачјас.

12. Кос пөдвалын капуста визны медбур лоө со
кызи: мачсо вужнас нещыштны; вужјывыс тошсө
шырны да вундавны вылысса капуста листјассө да
мачјассө садитны пөдвал жожө кисталөм лыа пиө. Төв-
нас капустатө колө видлавны да сиемыс да бакгалыс
листјассө шыблавны.

13. Капуста позө төвкежлө пуктыны парник канава-
јасө, канавагыс мусө да кујөдсө весавны-да. Канаваө
еујигон вылыс листјассө капуста мачлыс колө шыбытны,
пөдсө мач јур выјөныс вундыны да мачтө радон-радон
течны парник канава вылөзыс. Тази капустасө колө

еновны градус-5-6 көзидөз, мед мачыс кынмас. Кымом бөрын парниксө вевттыны раманас, пөвјасөн, а сы ыло течны сантиметр 70 кыза кымын көс кор пу-

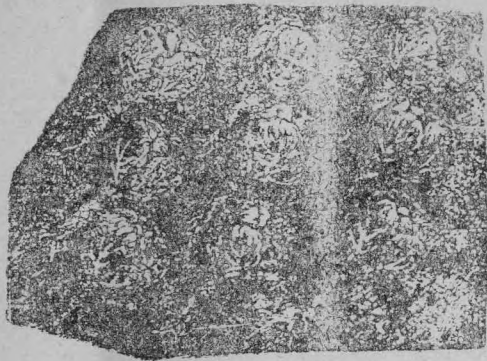
12-d серп. Капуста вижм канаваыи.

јаслыг. Ковмас-кө сојны, пыртөны өтисајын унжык да пуктөны пөдвалө, мед сені нөжјөнїкөн сыліс да свежөјкод лоі.

14. Велөдөны нөшта со кызі капустатө төвјөдны: лыа муө кодјыны 30 сантиметр судта да 60 сантиметр паста канава; кузтаыс канавалөн—көт кущом. Капуста мачтө нещкөны вужнас, ылыс лістјассө берјалөны. Канава пыдөссө волсалөны сантиметр 4-5 кыза ізасөн, ізас ыло канава кузалаыс радөн пукталөны мачјас вужнас ывланён да мөда-мөд костсө ізасалөны. Ставсө течөм бөрын мач јурјассө вевтөны ізасөн да подјассө вевтөтөг колөны. Ізасөн вевтөм бөрын канавасө муөн тыртөны. Артмас 30-45 сантиметр судта векнїдік град; медем адзыны төвнас капуста местасө, канава помјасас мајег сувтөдөны. Арнас сорөн-нін, кор јона көзид лоас, тајө град ылад колө вајны сантиметр 60 кыза кымын вөв кујөд. Кујөдыс вијас мусө кыммомыс, а сыв мутө, кор ковмас секі позас кодјыны да пыравны капустаыдла: Лымтөм-кө төлыс удајтчас,

вөв кујод вылад ескө зев бур лоо пу корјас кызжы-
ка волсавны. Тази вижомон капуста зев бура төвјас
сор тулысөз да важкофыс свежөј да сочној колө.

15. Ныбыжыд овмөсјасын капустасө төвјөдөны гоз-
јөн көрталөмөн бер вылө ошөдлөмөн. Ошөдлөны сиз,
мед мөда-мөд дјнас мачјасыс оз вөлі інмыны. Тази
төвјөдны щөктысө уљура пөдвалјасын.

13-d серп. Кызі вижны капуста му піын.

тны колө зев осторожноја, мед ез жугав да
ламав мачыс. Öтi партија капуста мед вөлі öтi
пөлөс, медкокні мачыс мед вөлі 1200 грамм. Подсө
мачыслыс мед вөлі јурдинөдыс вундөма. Мачлыс бер-
јышттөг колөны кык жежыд-нөсө-виж лист. Вагонө сөв-
тигөн 100 мачлөн сөктаыс мед ез вөв 250 кілограммыс
кокні. Колө вижөдны, мед вагонө ез вескав брак: 1)
1200 граммыс кокні мачјас, 2) јірөм, кокалөм, потлөм,
лычыд да садјавны заводитөм мачјас.

3) Вывті-нын воөм мачјас, кодјаслөн поддіныс листыс
көсө, 4) лөлө сојөмјас, 5) гөрдөв лөбө лөзов мачјас,
6) пөсалөм мачјас.

Капуста гручитөны кушас, мешөкө сујтөг. Вагонын
лукјасыс мед востөмаөс вөліны. Вагонө бур капуста

Кооперативнөј
товаришествоја-
сөн свежөј ка-
пуста нөбөм јы-
лыс да вижом
јылыс М. Н. Гли-
вочников сомыј
висталө. Вагон-
јасө капуста
гручитны колө
заводитны ок-
табр 1 лунсан
да помавны но-
јабр 1 лункеж-
лө. Вагонө сөв-

төрө 17 тоннаоң. Капустатө колө вагонө грузитны бур поводдао, зерігөн оз ков.

Капусталөн сөктаыс төвнас чінө ва іспарітчөм понда январ төлысө 25%, февралө—30%, мартө—35%, апрелө—40%, мајө—45%, јуњын 55%.

Туласа колхозјас төвјөдөны капустасө пөдвалын, буртын. Буртыс 1,25 метр судта, 11,5 метр паста. Капустасө відлалөм вылө буртјас костас колөны ветлан туј. Ул пөдвалын капуста пыржык уна шыбытчө, кос пөдвалын бура төвјө. Туласа огородњикјас. . . .

Кушөм сорт капуста кызі төвјөдны.

„Слава“ капуста төв кежлө колөны сещөмсө, коді абу-на зікөң воөма; віңөны февраль төлысөң. „Браун-швейтскөј“ капуста сің-жө вежкоднас-на бөстөны, віңөны мартөң. Кујлігас воас да жеждөдас. „Амагер“ капуста позө, меддыр віңны—сор тулысөң.

Цветнөј капуста бөстөм да төвнас віңөм.

Цветнөј капуста колө бөстны сөмын кос поводда дырјі. Цветнөј капуста ңешкөны вужнас ставнас, вужјывјассө вундөны да вылысса лїстјассө жынвыјө шырыштөны. Сы бөрын сафитөны пөдвал муө. Позө қескыда код і сафитны, мед сөмын мөда-мөд дінас оз вөлі інмыны. Пөдвал мед вөлі кос да позіс бура төлөдны. Температура мед ез вөв 1-2 градус шоныдыс вылынжык.

Му вылыс колө бөстны цветнөј капустатө јона көздөдтөң, көздөдлөмјас бөрын бөстөм капустатө сөкыд төвјөдны. Төв кежлө вылө віңөм вылө (јанвар-февраль төлысөң) цветнөј капуста колө тулыснас сөрөнжык пуктыны, мед бөстіг кежлө капуста зоріңыс ез вөв 5-7 сантиметрыс паскыджык вомөнногыс. Сещөмсө колө пуктыны косөд, вывтас му вылө да пуктөм бөрас оз ков кіскавлыны. Төв кежлө віңөм вылө цветнөј капустаыдыс колө пуктыны оз зев воң ні јо-

на сор вое сортсö, а шөр сортсö. Поэö төв кeжлö колан цвeтнöй капустатö i бер вылö гозјөн öшöдöмөн пöдвалын вiзны.

Галан бостöм да төвјöдöм.

Му вылыг галан бостöны капустакöд öтлаын, сiз-кö, арнас сорөн, төлöдöм, космöм галан поэö пуктыны пöдвалö јöртöдјасö, лыаөн нi нинöмөн муавтöг. Зев бура төвјö галаныд i картупельыд код-жö гуын, сiз-жö i буртын. Медым галан ез шык, колö сöмын осторожнöја сiјөн вöдiтчыны, не шыблавны, не кучкавны, вывтi гырыг чукöрјасö не сöвтны. Капуста да галан-кö уна көзöма, вöјдөр колö галансö бостны, бö-рас капустасö.

Пуктасјас пiын галаныд медбур төвјыг лöö. Галан төвјöдны медглавнöй условiјöыг сещöм: Сор тулысöз вiзöм вылö колö, мед сöмын ез вескавны садјавны заводiтöм галанјас. Садјавны заводiтöмјастö колö сорны лiбö скöтлы вердны төвшөрöз-жö. Галан корсö оз зiк дiнöдыг ков вундыны лiбö јайнас вундыштны, а колö корјыслыг дiнјассö неуна колыштны, сантиметр кык кымын, а посныджык лiстјассö i зоннас колны. Вуж-јывјассö галанлыг осторожнöја шырыштавны, мед сöмын јайыг галаныслөн ез вундыггы-а.

Горкнi (буква) бостöм да төвјöдöм.

Төвјöдан соркнi частö рушмö да јанвар кeжлö i сiсмö. Төвјöдны колö кужöмөн соркнiлыг сортсö колöдны, оз став сортыг öткода төвјы-да: оз сiсмыны сöмын төвeа сортјас, да öткымынөн арса сортјас пiыг, а гожeа сорт соркнi он вермы төвјöднытö.

Мед соркнi төвнаг ез шык, колö сiјöс сорөн көзны, јун төлыг помö лiбö јул заводiтчiгөн. Сор көзöмөн соркнi поснiжык быдмас, сöмын тащöмыг төвнаг озжык шык, сeсeа колö төдны озжык шык лыа вылын

да супес му вылын быдмы соркнi. Соjод му выло соркнi омoла быдмo даj төвнас шыкoжык.

Горкнi бостны колo первоjа кoздoдыштoмjас бoрын пырыс-пыр. Корсo галанлыс моз-жo вундыны. Куз, шыр бoж-коф, вужjывсo соркнiлыс колo сiзi i колны вундытoг лiбo жынсo щoщкoртны, сoмын оз поз ставнас вундыны. Тов кeжлo вiзаниo пуктытoз соркнi колo тoлoдны мед eз вoв ва. Пoдвалo пуктыны jортoдjасo да кiскавны нeуна улкoф лыaон, позo i пoдвал жoжo штабeлo течны. Позo i гуын вiзны. Сoмын оз ков сормoдчыны соркнитo му вылыс idралoмoн: вескалас-кo чорыд пуж улo, сeкi сoкыд лoо сijoc кpaнитнытo. Менам вiдлoгjас да слeдитoм сepтi, соркныд бура тoвjо гуын, нeуна-кo кoс лыaон кiскалан соркнi чукoрсo. Гуас лыа пыржык вaзo, а вaкoф лыа пiас соркнi оз рушмы.

Кушман бостoм да тoвjoдoм.

Кушман оз ков вiзны град вылын jона пужjалoм бoрjасoз, Пуж улo вескавлoм бoрын сылoн кoрыс jона вежсo. Сы понда кушмантo колo бостны первоjа кoзьджык асывjас бoрын. Кор dinjассo кушманлыс колo бара-жo сaнтiмeтp кык колoдны, пoдвалын кушмантo позo вiзны жoжас jортoдjас кoстас. Кадын бостoм кушман бура тoвjо. Вoз кoзoм кушман пыржык зевгырыс быдмo да төвнас оз жык, сoмын лoо зев грубoj, пукоф. Сы понда тoвjoдoм выло колo кoзны сijoc жул тoлыс помo, тoвjoдан соркникoд oтi кaдo. Сeкi кушман озжык сeщoм гырыс быдмы даj сочнojжык лoо. Тoрjoдны буржык лoо тoвea сортjас, сoмын бура слeдитoмoн пoзo колны тoв кeжлo apca сортjас, торja-нын тoвшoрoз cojoм выло сeщoмсo бур колoдны.

Морков бостoм да тoвjoдoм.

Тoвбьд, сор тулысoз вiзны оз став сортыс морковлoн туж. „Нaнтскoj“ морков да „гepaндa“ омoла тoв-

јоны да најос коло візны сѡмын јанвар-феврал тѡлыс-јасѡз, а „геранда“-сѡ сѡмын декабр помѡз. Зік тѡвбыд віѡм вылѡ тужѡны медјонасѡ сор воыс куз сортјас „Воробјовскѡј“, „давыдовскѡј“, „Валеріја“.

Бостны му вылыс морковѡс коло мыј верман сорѡнжык, медјонасѡ быдмыны сіјѡ сор арнас бостчѡ-да. Пѡдвалын тѡвјігѡн, кѡт температураыс і јона-нын улын, морковыд частѡ садјавны заводітѡ, да сы понда шык-сѡ ачыс; медым ез кут садјавны, пѡдвалѡ лѡбѡ гуѡ пуктігѡн морковыдлыс корсѡ коло вундыны неуна јайнас, јайнас корсѡ вундѡны став корнеплодјас піыс куш ѡті морковлыс.

Морков коло візны пѡдвал жожын лѡбѡ пѡдвал жажјасын лыаалѡмѡн. Медбур температура сылы лѡѡ 0° гѡгѡр, сѡмын оз-жѡ ков кынтыны, сылѡм бѡрас ѡдјѡ шыксѡ-да. Поѡѡ сујны і гуѡ да буртѡ. Вывтас інјасын морков бура тѡвјѡ і град вылас, сѡмын унатѡ град вылад, колны поланажык-а.

д. Гушћн вісталѡм серті, Мѡскуа гѡгѡрса огороднѡік-крестана кык ног морковсѡ тѡвјѡдѡны: „полѡмтѡг“ да „полѡмѡн“.

„Полѡмтѡгыс“ со кызі віѡны: му вывгыс-жѡ, кытчѡ вѡлі пуктѡма морковсѡ, лѡбѡ горт гѡгѡреіс корсѡны выв-тас места, лѡбѡ чој пѡкат да сетчѡ кодјѡны метр кујім паста канава, жужданас сантіметр 55 гѡгѡр, а кузтаыс кѡт кушѡм, мыјта морковсѡ сујны коло сы серті. Бостѡм да костѡм морковтѡ, корнас і быдѡн, течѡны сувтсѡн, корнас вывланѡн, канава во-мѡнногыс радјасѡн. Тазі течѡны канава кузаногыс по-мѡз. Ѳті рад течѡм морков вылас кістѡны сантіметр 18 кыза кымын вѡрыс вайѡм кор пујас да сы вылѡ 10 сантіметр кыза-му. Мыјкѡ понда-кѡ корсѡ пујаслыс оз вермыны вайны, сы пыдді позас ізас пуктыны, сѡмын оз щѡктыссы ізастѡ сујны, ізас піас шырјас овмѡдчѡ-ны-да, најѡ морковтѡ шыкѡдасны. Чој јывсагыс мед ез візывт морков вылас ва, канава јур вылѡ коло

коджны ваыслы візывны канава да сыган кыкнан
бокас бөрөздаяс, мед ваыс сеті летчас.

„Полөмөн“ візөмыд таҗ-жө канаваын візөм, сөмын
канаваыс жужыджык овлө да морковсө течөны вылас-
вылө сантіметр 35 кыза кымын да кортөгыс. Вылас
сіҗ-жө пуҗаслыс кор волсалөны 18 сантіметр кыза да
му 10 сантіметр кыза да сізі төв кежлө колөны. Мор-
ков сүјөм бөрын пырыс-пырсө канава местаыд вылын-
жык овлө, а бөрын муыс пукгас да муыскөд өтсудта
колө, лібө і улынжык-на. Көзыд-кө төлыс лоас, мед
морковыд оз кынмы, канаватө колө лымјөн тыртны.
Торја-һін сіјөс ковмас вөчны јона көзыд кад пуксытөҗ.

Рынок вылө вузавны морков нуөны төвбыд; пер-
јыны гуыс колө сіјөс кодарладор помганыс-кө өтарган.

Буржыкөн лыдфысө воҗа ногыс төвјөдны сүјөмыс
— „полөмтөгыс“, таҗисө ещажык чінө морковыд, еща-
жык сісмө дај ещажык шыкө. Кыкнан ногыс візігөи
сесса морковлөн шыкөмыс сы сајын, кущөмажык вөлі
течөма канаваас, кущөма следітөмаөс төвнас, оз-ө
щык, сіҗ-жө кущөм воыс вөлі. Бур условіјөјас дырјі
канаваын морков зік свежөј код овлө. Лок воө да
омөла следітөмөн вел уна чінлө.

Петрушка бостөм да төвјөдөм.

Петрушка му вылыс бостны колө арнас кыз мыј
верман сорөнжык. Рынок вылын петрушкатө бостөны
корнасжык, корнас сылөн доныс вылынжык, да сы
понда му вылыс бостігөн петрушкалыс вундалөны
сөмын медгырыс лістјассө, поснісө колөдөны, медем
төвбыд корнас і быдөн төвјөдны.

Петрушкаөс позө колны төвјөдны і град вылө;
пөдвалын сіјө мукөд корнеплодјас дорыс шыкөжык;
сы понда пөдвалад візігөн сіјөс колө частө відлавны
да сіемејассө торјөдны.

Медем і корјыс петрушкалөи оз жык, позө пет-
рушкатө лыа піө вывланөн корјаладөрнас гуавны лібө,

кор уна төвјөданыс, течны штабель ортсыладор ө журна-с. Н. Кичунов велөдөм серті, ленинградса огород-
никјас со кызі вөлі корнас петрушкасө төвјөдөны.
Петрушкатө вужнас сујалөны радөн-радөн пөдвал муас,
мед рад костыс вөлі 13 сантиметра кымын. Медым
корјыс ез вод му дінас да ез сісмы, радјас костас
муас сушөдөны нөр, коді зев бура візө петрушка кор-
тө му дінө водөмгыс да сісмөмгыс.

Пастернак бостөм да төвјөдөм.

Пастернак зев бура төвјө град вылас, сы понда тулыс
кежлө сојны торјөдөмсө позө град вывгыс не бост-
лыны. Пөнвалын төвјөдігөн сіјөс сор тулысөзыд сешөм
бурасө он вермы візны. Буржыка верман гуын төв-
јөдны. Град вылыс бостны колө сорөнжык, да бостны
осторожнөја, мед не дојдавны, не чегјавны куз сорт
пастернаксө. Корсө колө вундыны зік вуж дінтыс,
сөмын мед оз-жө јайыс вундыссы пастернаклөн. Пөд
валын төвјөдігөн надежнөжык течны петрушкас
моз-жө.

Свеклө бостөм да төвјөдөм.

Свеклө колө бостны көздөдтөз. Первојја көзыд
асывјас бөрын свеклө дурдө быдмынысө да му вылын
возө візөмгыс нінөм. Јонжыка-кө көздөдлас, вермас
кынтыны корсө дај ассө, да кынмылөм бөрын сіјөс
төвјөднытө сөкыджык, а корјыс регыд сісмө.

Уна-кө көзөма, свеклөтө бостөны разнөј сістемаа
свеклөкодјанјасөн. На піыс медјонасө вөдітөны амыса
(ралнык) свеклөкодјанјас. Өті амыса свеклөкодјанөн
верман лунөн бостны свеклөтө өті гектар вылыс, ба-
жак сістемаа кујім рада свеклөкодјанөн, кык амысаөн,
6 вөлөн верман бостны кык да жын гектарөз. Рытив-
вывса огородникјас пөлзујтчөныжык пращер сістемаа
свеклөкодјанөн лібө Планет сістемаа култиваторөн,
култиваторыс кіөн кыскалана лібө вөлөн кыскалана.

Лапасо култиваторлыс сөмын өтисо—бөрсасо ыжыдсо—сакитоны, а кык бокас крепитоны кык амыс, шавалданас ортсыладорас, а оз пыщкөсладорө. Секі севеклөтө кутас улысаныс коджыштны да ыжыд лапаныс шыбытас мусыс.

Воажык вөлі висталөма,—севеклө колө медвоз пер-вој очередын бостны. Сөмын јона термасын севеклө бостөмөн оз-жө ков, быдмыны медјонасо сјө аржавыв-жө бостсо-да. Севеклөтө колө зев осторожноја коджы-ны: жугалөм севеклө дыр оз ов, сисмө да чөскыдтөм көра лоө. Чорыд пуж улө сурлөм севеклө регид шыкө. Корсо вундөны дінсаныс 1-2 сантиметр вылітижык. Төв кешлө севеклө позө пуктыны пөдвалө јөртөдө либө пөдвал жожө да жажјасө улкод лыа сорөн.

Торја-нын осторожноја колө вөдитчыны куз сорт севеклөөн: тащөм сортыс-кө неуна дојмыштас, сокыс зев уна петас да секі көрыс чөскыдтөм лоө. Лыучкја да кадын бостөм севеклө-кө вичны кос пөдвалын, да пөд-валсо бура төлөдавлыны, сјө оз шык. Позө сујны севеклөтө і гуө либө буртө. Быдлаө сјөөн колө бок вылыс пуктыны, секі сјө пөшти оз сакјав. Көт і бура-нын вичгөн, тулысланыс севеклө оз ло сешөм јумов да көрыс вежсө.

Севеклө кор севежөјнас скөтлы оз ков друг уна вердны, уна вердөмгыс частө скөт мытитны заводитлө-да. Сыпонада севеклө кортө ещаөнжык дај оз быд лун скөтлы сетны. А севеклө корјыс вөчөм сілос—зев бур көрым, сјөөн позө мукөд пөлөс сілосөн моз-жө верд-чыны.

Сельдереј бостөм да төвјөдөм.

Тажө корнеплодсө бостны колө сорөнжык, сөмын јона пужавтоз-жө. Гырыс корјассө вундөны вужвыјө-ныс, поснидик сердцевиној корјассө колөны. Сельде-рејыслыс вөсндик вужјывјассө вундалөны, да сы бөрын пөдвал жажјө лыаө пјө сакитоны корладорнас

ортсыѡ. Поѡѡ течны сѣ-жѡ конус моѡѡ чукѡрјасѡ. Тыѡѡыс чукѡрыслѡн меѡ вѡлі санѡметр 70 паста кымын, судтаыс метр кымын. Течѡны чукѡрас корсѡ ортсыладорѡ, асѡ пыщкѡсладорѡ. Быѡ рад лыаѡн кѣскалѡны. Му вылын тѡвјыны колны селѡдерејтѡ поѡѡ сѡмын сенјасын, кѡні тѡлыс оз кѡзыѡ овлы. Буртын тѡвјѡѡм абу-на прамѡја вѡѡлѡма.

Горкні моѡѡа лук, чеснок да поррејлук бѡс- тѡм да тѡвјѡѡм

Зев уна лук вѡѡѡтыс ростовса огороѡныкјас, М. А. Ошанын вѡсталѡм сертѣ, со кыѣ бѡстѡны да тѡвјѡѡны соркні моѡѡа лук:

1. Лук бѡстны заводѡтѡны, кор лук корјыс (туруныс) ѣкѡѡ-нын вѣжѡѡас. Лук ѣщкѡны да колѡны град вылѡ кымын-кѡ лун кежлѡ, меѡ космас да пуктѡны сещѡм местаѡ, кѡні абу кѡзыѡ. 2. Гумја лук тѡвјѡѡны оз шогмы. 3. Ул лук, кодлѡн 2-3 пласт кѣллыс абу космѡма да абу гѡрдѡѡѡма (сорт сертѣыс) лѣѡ вѣжѡѡѡма, оз тѡвјы, сѣмас. 4. Граѡ вылын ѣуна кынмыштлѡм да ѣѡжјѡныкѡн сылѡм лук мукѡѡдырјыс тулысѡѡ оз щык, унжыкысѡ сѣмѡ. 5. Кынмыштлѡм да тулысѡѡ сѣсмытѡм лук-кѡ пуктан тулыснас, гумја петас лукјыс. 6. Тѡлын лук вѣѡанѣныс-кѡ васѡѡджык, лук јонжыка сѣмѡ; косжык-кѡ да шоныѡджык, јонжыка космѡ. 7. Вывтѣ жарѡн костѡм лук пусѡ да тѡвнас сѣмѡ. Луклыс сѣсмѡмсѡ со мыј сертѣ зев бура поѡѡ каѡавны: лук-кѡ сѣсмыны заводѡтѡма, лук вѣѡанѣн ѡшѣн вылѡ пукѡас зев уна поснѣѡлѣк гебјас. Најѡ чужѡны сѣсмыс лукјас да сысань лебѡѡны ѡшѣнѡ. Каѡалан-кѡ тащѡм гебјассѡ, луктѡ колѡ бѡрјѡѡны да сѣјассѡ шыбытны.

Повѡѡѡѡ-кѡ бур, лук кор вунѡѡѡлѡм бѡрын поѡѡ луксѡ шонѡѡ воѡын костыны. Сы бѡрын крѡстѡна кѣсталѡны луксѡ сы вылѡ нароснѡ ѣѡрјыс вѡѡѡм раз-вылѡ, кодѡс ѡшѡѡѡны кытчыкѡ вылѡ пѡлат моз; места-

ыс-кө уна, ҫерт, буржык лоо вöснiдҗыкакö разöдан. Гырыс лук, шондi воҗын костöм бöрын, нöшта костöны рынышын лiбö рiгаын, пуктöны колта течан тасҗас вылас. Костöны сенi вежон-мöд, сöмын оз jона жарын, а сöмын шынаҗас. Шынасöм да бура костöм лук донаҗык лыдҗысö да озжык шык тöлын. Костöм бöрын төв кежлö вiҗны лук пуктöны лiбö пöдвалö да лабазҗасö картупель дiнö. Гырыс овмöсҗасын лук вiҗны емöв трубатöм пача торҗа пу керкаҗас, керкасö шочыника томтылöны да шынöдöны став луксö.

М. В. Рытов сетö со кущöм iндöдҗас, мед лукҗыд езжык сiсмы.

1. Градвылыс лук бостны секi, кор сiҗö сполнöҗа-нын воöма (лукҗөн лiбö көҗдысөн пуктöмыс: луктö-öд мукöдлаын первоҗ восö лук көҗдысөн пуктöны-и). Сполнöҗа воöмсö тöдöны лук ныр сертыс: кос да вöснiҗык-кө сiҗö, лук озжык кут шыкны, кыз да улҗ-кө лукҗыд реҗыд шыкас.

2. Лук бостҗгөн колö бур поводҗа, мед вöли кос, тöла, ез зев лысваа, зера да ез кынмав асывҗаснас: зера, ул поводҗаö, торҗа-нын көҗыдҗас дырҗi, бостöм лук реҗыд сiсмыны кутö.

3. Сещöм-жö кос поводҗа мед вöли бостöм бöрын төвҗöданiнö iдравтöҗ, мед позiс шондi воҗын костыны, а не сараҗын лiбö лöбöд улын, көнi дыр оз космы. Костыны мукöд дырҗыс ковмас кымынкö вежон; колö сы выҗöҗ костыны, мед лоiс кос еҗа вылö кык, а буржык куҗiм, кiл лукҗыслөн вылыссыс. Колö костiҗас бергöдавлыны луксö, мед бурҗыка космiс.

4. Костöм бöрын луклыс вужҗассö да корсö вундöны да луксö бөрҗöдöны. Сы сертi, көнi кызi төвнас вiҗöны, вузалöм вылö лiбö соҗöм вылö торҗöдöм сертi, пöштi быдлаын а ногыс бөрҗöдöны луксö, сöмын соркнi коҗ луктö сорҗируҗ-тигөн медвоҗ пыр колö торҗöдны поснiсö. Поснiсö по-

ас ӱтвывтны кӱјдысӱн пуктӱм помыг первоја гожӱмнас
воыг луккӱд (сејаӱецкӱд) лӱбӱ сполнӱја вотӱм луккӱд.
Тащӱмјассӱ торјӱдӱӱны да корјаснас ӱеыжыд пучокӱ
кӱрталӱны, сӱзӱ нуӱны вузавны лӱбӱ гортас сојӱны. Тази-
жӱ кӱртавлӱны кӱјдысӱн пуктӱмӱн быдмыг лук, кодӱ
шугӱ севокӱн лӱбӱ сејаӱецӱн. Сполнӱја воӱм лук, кы-
зӱ кӱјдысӱн пуктӱмӱн, сӱз-жӱ лукнас пуктӱмӱн быд-
мӱмсӱ, торјӱдалӱны ыжта сертӱ, тӱвнас-кӱ чукӱрӱ
течӱмӱн-кӱ кӱсӱӱны вӱзны.

5. Чукӱрӱ лук течӱны кык ногӱн: ӱедыр
кежлӱ тӱв кежлӱ пуктытӱз, да пыр кежлӱ, тӱвјӱдан-
иас-ӱн, кор пуктӱны, чукӱрад течны колӱ ӱткод да
рӱвнӱј радјасӱн. Ывла вылӱ мыјкӱ дыра кежлӱ
чукӱрӱ течлӱны шӱр полосаын олыгјас, течӱны зеріг-
јасын. Чукӱрад, ортсыладорсајас кызӱ, лукжыд оз кӱтас
дај шоналас, а шоналӱмнас лук кӱлӱыс космас јонжыка
лук ныр дорыс да вуж дорыс.

6. Тӱвјӱданӱнӱ пыр кежлӱ пуктытӱзыс, војвылын
да шӱр полосаын луктӱ нӱшта костӱны
да щынӱдӱӱны рӱгаын лӱбӱ рынышын, мед
ез жык щык тӱвнас. Рынышын да рӱгаын щынӱдӱм
лук оз щык ӱн оз сӱгмы, щынӱдӱгас сӱгтыг бактеріјајас
кулӱны-да. Тащӱм лукжыд донӱнжык вузассӱ. Щынӱд-
ӱм лук тулыс пуктӱм бӱрын сещӱма-жӱ, кызӱ щынӱд-
лытӱмыс петӱ, сӱмын сӱјӱ аслыс пӱлӱс кӱра лӱӱ.
Сещӱм кӱрыс оз овлы прӱстӱј сорт луклӱн.

7. Кӱјдысӱн да лукнас пуктӱм луклы (севок да
репка) тӱвјӱданӱныс оз ӱткод ков: кӱјдысӱн пуктӱмыс
озжык щык шоныдӱнын, градус 15-20 ӱнын, а мӱдыслы
лӱӱ буржык ыркыджык ӱн, градус 5-7 кымын. Шоны-
дыг ӱтар, колӱ мед лук вӱзанӱныд ез вӱв вывтӱ кос ӱн
вывтӱ ул: вывтӱ-кӱ кос, лук јона космас, кокнӱ лӱӱ,
ул-кӱ, бакшасас, сӱгмыны кутас.

Уна сурс пудјасӱн сејанчӱк-лук тулысын вузалыг
јефремовскӱј огороднӱкјас луксӱ тӱвјӱдӱӱны зев кокнӱа
вӱчсан торја костанӱнјасын ӱещкӱм бӱрын сејач-

ніксѡ (севоксѡ лѣѡ) пукталѡны град вомѡныс да бергѡд-
лѡны, мед космас лукнырыс да вужјыс, сы бѡрын
сїѡ-жѡ град вылас течѡны сантѣметр 70 лѣѡ метр
судта чукѡрјасѡ, кѡні лукјыс јонжыка космѡ. Космѡм
бѡрын корсѡ да вужсѡ вундалѡны, а сејанчїксѡ мешѡкѡ
сѡвтѡмѡн новлѡны сарајѡ. Сарајас кїсталѡны ѡтї ыжыд
чукѡрѡ.

Кѡзыд пуксытѡз татыс сїѡс їдралѡны костанїнѡ,
сѡмын војдѡр поснїсѡ да ғырысѡ тасѡс јашщїк вывтї
кїстѡмѡн торјѡдѡны (јашщїкыслѡн тасјас костыс ѡтар-
саыс мѡдарѡзыс век паскалѡ да сетї гѡгылтчїгѡн
векнї костѡдыс поснїјасыс прѡјѡтѡны, ғырысжыкѡдыс-
ғырысжыкјасыс) да та бѡрын тѡлѡдчан машїнаѡн веса-
лѡны быдсама јогыс, кодї мешајтѡ луклы бура космы-
нысѡ дај регыдѡн сїсмѡдѡны.

Лук костанїн стрѡїтѡны 5 метр куза да пагта
струбјыс да вѡчѡны 5,7 метр судтаѡс. Пѡтѡлѡкыслы
сувтѡдѡны балкїјас да ѡзѡс туј колѡны. Вевтыс мед
вѡлї стенсаыс летчѡ метр дорыс неуна унжык. Струб
пыѡдї позѡ сувтѡдны сурјас да тѡскѡн ежны, сѡмын
вылысѡ ковмас щупны керјыс. Струбсѡ сујѡны 3,5
метр судта перјѡм гуѡ да вылысса керјассѡ їзасѡн да
муѡн ежѡны.

Ѳзѡс вевтѡдыс мусѡ кодјѡны поскѡн. Посјассѡ пѡв-
јалѡны да вылісаыс пос летчанїнсѡ вевтѡны. Лук
костанїныд пыржык ортчѡн кык овлѡ метр кык костын
мѡда-мѡдсаыс. Пырѡны кыкнанас ѡтї поскѡд. Кык
сруб костас поскыс летчѡ, ѡзѡсјасыс ѡтїыслѡн ї мѡд-
ыслѡн сїѡ костас восѡны. Кык сруб костас вѡчѡ
пѡтѡлѡк, кытчѡ течѡны кос кујѡд ломтыенысѡ. Помас
мукѡд дырјї вѡчѡсѡ кѡмѡд костанїн.

Быд костанїнын ѡзѡс дїнсаыс мѡдар стенозыс
ем туј, а кыкналадорас-пѡлатјас стѡбјас вылын. Пѡ-
латјаслѡн мѡда-мѡдыс кѡд костыс 18 сантѣметр. Улысса
пѡлатјасыс костѡн течѡм пощјасыс, а мукѡдыс пощкыс-

жѳ, сѳмын косттѳг течѳма. Пѳтѳлѳкас, пѳлат вѳстѳд-
ыс емѳѳ творіѳѳяс да сеті луксѳ вылысса пѳлатјасас
кісталѳны, а улысса пѳлатјасас ѳѳѳсѳдыс пыртлѳны.
Костаніныс ортсыѳ вѳвт пырыс петѳ сынѳд кыскан
выѳажнѳј труба костанін шѳрѳ, пѳлатјас костѳ кодјѳны
70 сантѳметр пагта да сы судта-жѳ да 100-105 сантѳ-
метр куѳта гу, коді лѳѳ пач пыѳдді. Гуас пуктѳны
мырјас. Пестѳм бѳрын мырсѳ рѳвтѳѳны кос куѳдѳн.

Улыс пѳлатјасѳ пуктѳны гырыс севок, вылысас пос-
нѳсѳ, пѳлатас разѳдѳны да сы судта пуктѳны, мед
колыс кост мортлы кымынѳн пыравны да вѳдлавны, оз-
ѳ шык лукјыс да вѳѳдлыны творіѳѳяс вѳстѳ сувтѳдѳм
трубајас улѳ пуктѳм ворјас вылѳ, кодјасѳс пуктѳма
мед первојсѳ, вежон кык кымын ломтѳны јонжыка;
медјонжыка кыскас, востѳны ѳѳѳсѳ і творіѳѳјасѳ,
сѳсса еѳажык ломтѳмы, ѳѳѳсѳ да творіѳѳѳ омѳл-
жыка востывлѳны, сѳмын мед шоныдыс век вѳлі 40-45
н еѳажык.

Кор севок пѳс петмѳн пѳсалас, бара јонжыка мѳдѳ-
ны ломтыны да јонжыка ѳѳѳсѳ і творіѳѳјасѳс востав-
лѳны. Кѳсмѳмсѳ севоклыс тѳдѳны творіла дінса севок
сертї: сені-кѳ кос, быдлаын кос, делѳыс бур. Ул-на-кѳ,
корѳѳны ул, лѳбѳ руш севокјасѳ позтырјас да сѳщѳм
позтырсѳ шыбытѳны. Улкод севок костігас пѳжасѳѳ:
јежыд пыщкѳсыс лѳѳ лѳзов, бытѳѳкѳ кымѳм бѳрын,
сѳсса небѳѳ да сісмѳ. Јона тѳла дырјї ѳѳѳсѳ да
творіѳѳѳ јонжыка востѳны.

Ломтѳны лунын кујїмыс, асывнас, луншѳркад да
рытнас; вѳдлалѳны луксѳ вѳсїг војнас. Таѳї костѳны
тѳвбыд тулысѳѳ. Воѳ-кѳ дурдан ломтѳмыс, лукјыс
гумјалас да тѳлысѳн-жѳ, март тѳлыс шѳрсан шыкѳс-
пуктан-кѳ сѳщѳмсѳ гырыс лук (репка) оз ло.

Ташѳмѳс-жѳ лук вѳѳны севоклы і репкалы, лѳсѳ-
дѳм рынышјасыс Шацкѳј огороднїкјаслѳн. Рынышыс
налѳн іѳѳтїк керка код. Керкаас кујїм пѳлат: вылысса-

ын топыда течом пощкыс 70 сантиметрон улын потоллок-
сааныс, тајо севоклы; метрон возза полатыс улынжык
мод полаѣ, бара-жѣ косттог течом пощјасыс шѣр
полѣс репка луклы да гырыс севок-луклы, којмѣдыс,
улыссаыс, костѣн течом пощкыс гырыс лук пуктѣны,
кодлы оз сещѣм шоныд ков.

Пѣлатјассан потѣлок пыр петѣны 40 кв. метра вы-
тажнѣј трубајас. Керка шѣрас гу, сені 2 кв.
мет ра пач. Гуыс метр судта. Ломтѣны пескѣн.
Пач свѣдас, кѣні щын пестанінјас. Возза кык ве-
жонсѣ рыныш ломтѣны, пач трубасѣ пѣдлавлытѣг, да
старајтѣѣны мед пескыс сѣмын трунжітис, омѣла лом-
тысис. Рыныштыр петѣ щын. Сесса космыштас лукыс
да омѣлжыка ломтѣны, трубајассѣ пѣдлавлѣны, шо-
ныдсѣ кутѣны 7-90 кымын, сыыс шоныдыс оз ков. Шац-
кѣј огородныкјасас лук коетѣмыс Јефремовскѣј огоро-
дныкјаскѣд абу ѣткоѣ.

Лук-порреј.

Лук-порреј град вылын колѣ бѣстны сѣрѣнжык. Лук
корсѣ јежыдінсааныс вундѣны сантиметр 13-18-ѣн вы-
литыжык да сїзі луксѣ вужнас і ставнас лыа пїѣ сужѣ-
ны, лыасѣ пѣдвал жѣжѣ лїбѣ пѣдвал жажјасѣ ваялѣ-
ны-да. Бура тѣвјѣ лук-порреј і парныкын. Парныкѣ сїјѣс
сужѣны муас ѣуна пыѣѣжык, мыј пыдаын град вылас
быдмис. Парныксѣ вевтѣѣны пѣвјасѣн, сы вылѣ ваяѣны
кос кор пулыс да му, мед парныкын муыс ез кымы
сы кыза.

Чеснок бура тѣвјѣ ыркыдїнын, медса-нын олан
керкаын. Тѣв кежлѣ сылыс космѣм корсѣ кыѣны кѣ-
саѣ да ѣшлѣны сѣнѣѣ. Градвылыс чеснок бѣстѣмѣн
гормѣдчыны оз ков: воѣм лук-кѣ дыржык градвылын
олас, петас вылѣ кор, а мѣдпѣв корјавлѣм чеснок-
тѣ тѣв јѣдны оз шогмы,—ковмас сѣјны тѣвшѣрѣѣ.

Колō тōдны, тулысын пуктōм чесно́к, тōвнас оз жык шык, сōмын урожа́йс сьлōн овлō ещажык арјавыв пуктōм чеснок дорыс.

М. В. Рытов велōдō чеснок бостны сїзі, мед чесноклōн го́лаыс (корја-лукја вежōсыс) ез орјас.

Киōн щōктō ьещкыны сōмын ьебыд му вылыс, а чорыд му вылыс кодјыны телебōн (цапкаōн), кодї орōдалас чесно́кльє јон да вожа вужјассō. Му пыркōдōм бōрын вужсō вундыны чеснок јаж выјōныс, го́лаладорсō колны 4 сантїметр ку́та, ме́дым кујлїгас чеснок ез пōсав.

Возō сесса чесноктō костыны. Костōны сејанчїк лук моз-жō. Еща-кō чесно́кыд, костōны керкаын паччōр вылын лїбō стено́ ошлōмōн. Вузалōм вылō колō чесноктō щынōдōмōн костыны: щынōдōм чеснок лавкаын вїзїгōн оз шык дај оз кокнав, паччōр вылын костōм чеснок моз. Ростовскōј рајонын чеснок костыны емōг чеснок костанїнјас. Чеснок костанїнјас вōчōны метр ьол судта струбјыс. Срубјыс потōлōка і вевта. Стенјассō да пōтōлōксō ежōны сантїметр 70 кыза кымын їзасōн, їзассō шлєгајасōн пыклōны, мед оз кїссы. Костанїн пыщкōсас, му жож шōрас, вōчōны кык метр ку́а да метр паста трубатōм пач, пач сводас вōчалōны щынлы петны ку́ ро́зјас; мед бї кїныс оз кая, ро́зјасыс тупкысōны кōрт лїстōн.

Пач дїнеса́н стенјасла́н сувтōдōны стобјас да лōсōдōны кујїм судта пōлат: улыссасō 125 см. кымын жожса́н, шōрсō 44 см. кымын улысса пōлатса́н, вылыссō 70 см. шōрса́ныс да 105 см. пōтōлōкса́ныс. Пōлатō чеснок разōдōны 35 сантїметр кыза.

Пōтōлōкō вōчōны кымынкō вытажнōј труба. Трубајасыс пōдлассōны задвїжкаōн. Первој пачсō зев жара ломтōны, чесно́кыс зев уна ва їспарїтō-да, мед ез пōсав, а космїс.

Сы понда первојсѡ ковмас лун і вој дугдывтѡг ломтыны пачсѡ. Кор космас чеснокыс, щочжыка ломтоны. Костігѡн лоѡ ломтыны кымынкѡ вежѡн, поводда серті дыржык лѣбѡ регыджык, тѡвнас ломтыштлѡны сѡмын јона кѡзыд дырјі. Шынѡдѡм лук сешѡма-тѡ, кушѡма шынѡдтѡм, петѡ; ѡд шынѡдигас вылысас сѡмын чесноклѡн шынасѡ, а шынасыс віѡ сѣстан бактеріјасыс да сешѡм-жѡ щакјасыс. Бура костѡм чеснок-кѡ кабыртан, торјасыс ставыс торјалас; сы серті і тѡдѡны, кушѡм чеснокыс, бура алі омѡла костѡма.

Тыква бостѡм да тѡвјѡдѡм

Тыква делѡ тѡвјѡдны. Тѡвшѡр бѡрѡз шоча верман сїјѡс віѡны, а кодѡс і віѡан да оз щык, корјыс век-жѡ вежас.

Тыква колѡ бостны пужавтѡз, — омѡлика пужавлѡм бѡрын сѡлѡн корјыс щыкѡ-нын. Тыква колѡ осторожнѡја вундыны кокнас кос кадѡ, медбур — шондїја лунѡ да њедыр кешлѡ пуктыны сешѡм інѡ, кѡн поѡ бура тѡлѡдны, сѡмын, ѡерт, мед ез кѡзыд вѡв-а. Тані тыква коклы колѡ космыны. Надежнѡжык тыкватѡ бостны пужавлытѡз лѣбѡ буржыкјасѡ вој кешлѡ рѡгѡжаѡн вевттыны. Њекушѡма оз поѡ тыкватѡ бостѡм бѡрас му вылѡ кымынкѡ лун кешлѡ колны да нѡшта чукѡрѡн, кызі уналаын вѡчѡны.

Бостны му вылыс да новлыны тѡв кешлѡ пуктан-інѡ тыкватѡ колѡ зев осторожнѡја; вѡлѡн новлігѡн телега колѡ волсавны іѡасѡн, мед кушас њѡті оз вѡлі інмы тыквыс. дѡјмѡмјасѡс, жугалѡмјасѡс колѡ медвоѡ сојны. Тѡв кешлѡ пуктыны колѡ ыркыд інѡ картупелькѡд ѡтілаѡ. Медбур лоѡ сїјѡс тѡвјѡдны кѡзыд комнатаын олан пу керкаын.

Медбур температура тыквалы +1. Тыква колѡ щѡкыджыка відлавны, мыјѡн каѡалан сѣсмыны завѡдїтѡм, пыр і ісползутны сешѡмјасѡ.

Муын быдман груша бостом да төвжөдөм

Муын быдман груша первојја онас унжыкысё бымё поснідік. Унжыкысё сещомсо оз бостлыны, колёны муас мөдво кезлө.

Мөдвонас петө кымынкө важ куст. Арнас сесга грушаыд сојны тујана-нын воас. Л. Калер вісталом серті грушалыс оз став позтырсё бостны, медпосні-јассё колны мөдво кезлө көјдыс пыдді.

Муын быдмыс грушатө позө арын і тулысын бостны. Арын бостёны сёмын төвнас сојом вылө, тулысын — свежөјнас сојны. Кор ковмас, грушатө секі і позө град вывгыс бостны; град вылын сіјө буржыка, пөдвалын дорыс төвјө. Коэыдыс груша градвылын нөті оз пов, оз кынмы, а пөдвалын вігігөн сіјө картупель моз-жө кыммө помыс і бөр сывлөм помыс шыкө. Грушаёс унжыксё колө тулысын бостны: секі і места пөдвалын унжык колө, і ещажык уж төлын лоас, оз ковмы відлавны да бөрјыны шыкысјассё-да, сесга грушалөн свежөјжык көрјыс лөб дај оз нырсава воэ тулыснас.

Ыжыд места вылыс груша бостёны сіз-жө, кызі картупель, сещөм-жө машинајасөн, кушөмөн картупель бостёны.

Сёмын посні грушајассё, кодөс колөдөны му вылас, колө тыртны мунас. Тајөс позө вөчны гөрөм бөрын піновтөмөн.

Кызі пуктыны уж корнеплодјас да картупель бөстігөн.

Кызіжык пуктыны уж картупель да корнеплодјас бөстігөн, позө індыны Мөскуаса областувса сел. хоз. станціјаса економіческөјјукөдын тајө ужсө пуктөмвылө.

1. Гектар галан бостөм вылө тані, шөркофа мунө 40 час: 1 гектарыс, шөркофа воө 30.000 галан. 1000 галан нещыштөм вылө колө 1 час 20 минут кымын.

Сізкө, 1 гектар вылыс галан бостны дуннас колө сув-
төдны 4 ужалысө; тајө уж вермасны вөчны нывбаба-
јас да гырыс челаф (подростокјас). Тајө кадыс ковмас
оз сөмын ыещкөм вылө, а щөщ чукөртөм вылө. Тазі
арталөмөн-жө і свеклө бөстны, сөмын гектар вылыс
свеклөыд, шөркофа лоас 40.000 кымын, 1.000 галанлыс
лыбө свеклөлыс корсө вундалөм вылө ковмас:

Ужалөм		Ветлөм-мунөм		Шөјтчөм		Став кадыс	
Час.	мінут	Час.	мін.	Час.	мін.	Час.	мін.
1	43	—	8	—	13	2	04

Галанлөн-кө урожајыс воас 30.000 штука да свеклөлөн
40.000 штука, гектар вылыс бөстөм галанлыс корсө
вундалөм вылө ковмас 62 час да свеклөлыс 70 час
гөгөр. Ужалөны нывбабајас да гырыс челаф. Му вылыс
төв кешлө пуктан інө новлігөн со кушөм ужјас лөоны:
му вылө локтөм, телегаө корнеплодсө сөвтөм, му
вылыс нуөм да пөдвалө ректөм.
Корнеплод кыскөм арталөма 1000 метр ылаө:

Мувылө локтөм		640 кгр. телегаө сөвтөм		Мувылыс нуөм		640 кгр. пөдвалө ректөм		Став кадыс					
								Бөв		Муж.		Нывбаба	
Час	Мін.	Час	Мін.	Час	Мін.	Час	Мін.	Ч.	М.	Ч.	М.	Ч.	М.
—	12	—	20	—	14	—	23	1	10	1	10	—	43

Му вылыг пуктасјас новлігөн зік став ужсө вермас-ны вöчны нывбабасјас да гырыг челаф. Сіг-кө 1 гектар вылын галан новлыны ковмас волыны му вылө 41 да сымында-жө нуны му вылыг пöдвал дорö. Телөга сөвтöмсö да ректöмсö щöщ бостöмөн, та вылө ковмас вöвлы ужавны 47 час, сымында-жө мужік мортлы да 30 час нывбабалы лібö гырыг челафјаслы. Віставлöма-нын вöлі, мужік пыдді вермас нывбаба вöвнас ветлыны.

Картупель бостöм уж організујтöм куза вайöдöм ташöм лыдпасјас. Плугјөн лібö гөрјөн 1 гектар картупель бостöм вылө ковмас 1 вöвлы, 1 мужіклы ужавны 15-20 час гөгөр. Гөрлытöм вöв дырјі колö вöв-ну-öдыс-подросток. Плуг лібö гөр бöрыг картупельсö öктöм вылө 1 гектар вылө ковмас 20-25 морт. Картупель бостöм бöрын піновтöм вылө ковмас 5 час уж вöвлы да нывбабалы лібö подростоклы. Піна бöрыг картупель öктöм вылө ковмö 8--10 нывбаба.

Картупель кодјан машінаөн ужалігөн 1 гектар вылө колö 1 машіна, 2 вöв да 1 робочöј. Гојöд му вылын öтi машінаөн луннад гектартö он вермы бостны, ковмас 1,25 лун. Машіна бöрыг картупель öктыны колö сувтöдны 12--15 нывбабаöс. Машінаөн бостöм бöрын колö зев бура піновтны мусö да јона öктыны колöм картупельсö. Ковмас 9,6 ужалан лун(1 вöв, x 1 нывбаба), да 12 нывбаба картупельсö öктöм вылө.

Колхозјасын картупель бостöм вылө колö котыртны брігада јас. Брігадајас морт лыдыс колö сы серті, кымын лунö н шуöма бостны картупельсö. Врігадаөн вескөдлö старш öј работник брігадір. Брігадаөн ужалігөн верман буржыка следітны уж бöрыг да сдельнöја ужыг мынтысігөн,-правілнöјжык мынтысны ужыг. Тажö і бурыг брігадаөн ужалöмөн. Шуам, корнеплодјас бостан брігадаын 48 морт. Брігадаы сетöма став інвентар, мыјсылы ковмас.

Корнеплоджасӧс да градвывпуктас- јасӧс виҗаниҗас

Гујас да канавајас.

Первојја кадјаснас, кыҗи ми егӧ-на вермӧј бура сувтӧдны виҗму овмӧс ужалӧм, ковмас пӧлзујтчыны корнеплоджасӧс да градвывпуктасјасӧс виҗӧм могыс прӧстӧј гујасӧн да канавајасӧн. Колӧ шуны, гујас вылас-кӧ бӧрјан бур места да лӧсыда вӧчан гујассӧ да канавајассӧ, тащӧм виҗаниҗасыс сетӧны бур резултатјас.

Гујассӧ да канавајассӧ-кӧ вӧчӧма правільнӧја, грунтыс-кӧ лыаа да грунт ваыс пыдын, гујасас і канавајасас картупел і мукӧд став овощіјасыс виҗсӧны буга. Ыжыджык лӧб лачаыд, гујассӧ-кӧ кодјан нӧрыс-јас вылӧ, да нӧшта-кӧ мусінмыс сені лыаыс. Но позӧ, ферт, виҗны овощіјастӧ сојӧд грунтын-і. Сӧмын оз ков вунӧдны кӧсјӧны-кӧ гутӧ кодјыны сојӧд грунтинӧ, сіҗ-жӧ колӧ бӧрјыны жужыджык нӧрыс, медем грунт ваыс му веркӧссаныс ез вӧв вылынжык 3 аршыныс.

Медыжыд мог пуктасјастӧ гуын виҗігӧн лӧб сені, медем некущӧм ва (грунт ва, кӧт зер ва) ез вермы вескавын гуӧ. Гу вылӧ шогмана нӧрыс бӧрјӧм мысті гӧгӧрыс кодјӧны, канава сіјӧ местасӧ ваыс виҗӧм могыс. Гусӧ-кӧ кӧсјӧны кодјыны нӧрыс бокӧ, секі вылысаныс канавасӧ жужыджыка колӧ піскӧдны да

најѵ бѵра суаісны гу вомѵныс, медым мунад тыртѵм сѵртыд сіјѵ торјасыс ез чегсыны.

Пуктѵм пощјас вылас волсассѵ ізас, а нѵшта буржык—лыс лапјас-кѵ пуктан. Лапјасыс сіјѵн бурѵе, мыј на пыр гуас оз вермы пырны шырјас. Ізас вылас лѵбѵ волсалѵм лыс лапјас вылас-нын муыс пуктысѵ аршынон-жынјѵн, лѵбѵ быдса метра жужта. Мусѵ буржык лептыны јостѵмѵн, конус модаѵн, а улїас заводїтны аршын жын кымын гу-сааныс паскыджыка (36 см.).

Лым усѵм бѵрын холѵ шыблавны тајѵ му вылас унжык лым. Сѵмын лымсѵ колѵ бостны кучасааныс ылыс-жык. Тазісѵ вѵчны колѵ сы вѵсна, медым муыс ез кынмы гу гѵгѵртыс жужыда.

А гуас-кѵ картупелсѵ сујѵма со пуд гѵгѵр кымын, мїан ізассыд вїс-талѵм венћїлацијаыд оз-нын понды тујны. Ізас-пыдїі секї колѵ бостны дѵјм кызта пѵвјыс вѵчѵм трубајас пастаногыс 5-6 вершѵкаѵе (22-27 см). Тащѵм трубаыслыс пѵвјасѵ гѵгѵрбок роѵѵдлѵны дѵјм паста буравѵн кымын. Кымын уна роѵ вѵчан пѵвјасас сымын бур: сіјѵ роѵјас пырыс улъ руа сынѵдыс гуыс лѵбѵ канаваыс петѵ ортсѵ.

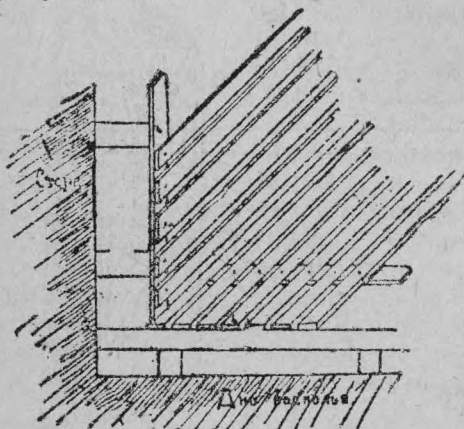

Серпас 14. Сынѵб жыс-кан труба вѵчѵма роѵѵдлѵм пѵвјыс.

Канавајасад венћїлацијатѵ позѵ вѵчавны уна ногѵн. Кор картупел кїстсѵ канаваѵ тырыс, секї сіјѵс венћїѵны вест кызта јзасѵн. Ізас бѵрас пуктѵны вїдчысѵмѵн вѵснїдїк пощ, 2 лѵбѵ 3 вершѵк кызтаѵс. Отї пощыс-кѵ оз тырмы канава куѵталун сертыс, пуктѵны некымын пощ мода-мѵд бердас топѵдѵмѵн. Пощјасыс куѵталаногыс венћїысѵѵны 3 вершѵк судта ізасѵн, мыј

вылѡ-нын сесса-і лѡдѡны мусѡ. Кор муыс бура пуксасу пощжассѡ відчысѡмѡн бостѡны бѡр. Таѣікѡн став г кучталаас колѡ куѣмѡс роз, код пыр бура петѡ ул руа сынѡдыс картупелъ гусыс.

Іқассѡ мунас јона тыртны оз ков, меѡым оз ѡамѡд розјассѡ.

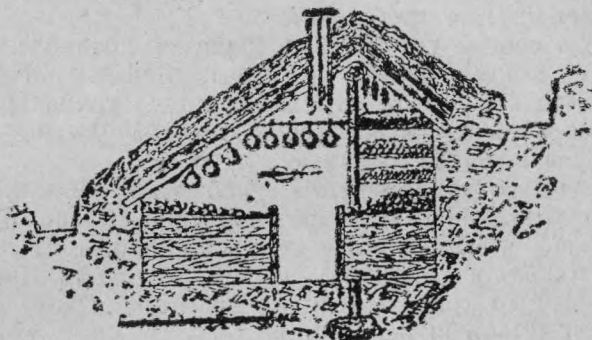

Герпас 15. Кыѣ торјѡдны картупелѡс ѡтен дорыс плакѣјасѡн

Канава-кѡ код јѡма 8 вершѡкыс не жужыджыкѡс (36 см.), а унжык картупелыс кујлѡ му веркѡс вылас— моз, секі таѡѡм венѣілаѣіјасыд зев-нын шан. Сѡмын канавасѡ-кѡ кодјѡма аршын (71 см.) ѡбѡ сыыг-на жужыдѡс, секі нѡшта ковмас вѡчны podдувало (улысса венѣілаѣіја.). Podдувало вѡчѡны уна пѡлѡс ногѡн. Кок-

нѡджык вѡчны таѣі: кор канавасѡ лѡѡ ѡікѡѡ кодјѡма, пыдѡсѡдыс сіјѡс 6 вершѡк паста да сы жужта-жѡ нѡшта-на кодјѡны, а сесса тајѡ ѡла канавасѡ вевѣѡны пощпомјасѡн, куѣтаыс пощпомјасыслѡн 8 вершѡк (36 см). Пуктысѡны пощпомјасыс ѡѣі-мѡдсаныс 4 вершѡк ылаѡ (18 см.). Бѡрын тајјас вылѡ зев топыда колѡ волсавны куѡ іқас, меѡым картупелсѡ кістан канаваас да іқас пырыс оз летчы ѡла канаваас. Ѳтат-мѡдар канава помјасас сувтѡдѡны пуыс вѡчѡм кык труба. Ѳѡісѡ сујѡны пѡштѡ іқас дорѡзыс, а мѡдсѡ неуна вылѡжык. Петан розјасыс таѡѡм трубајасыслѡн вѡчѡны

сешѳм ногѳн, медым зерыс ез вермы пырны трубаас. Лыбѳ-кѳ сынѳд петан роѳжассѳ тыдовтѳны канаваыс ортсыас аршын-жын кымын (36 см). Кѳт кыѳи он мыт-чѳд трубаыслыс помсѳ ортсѳ, колѳ чорыда тѳдны ѳтѳс: таѳѳ трубајас куѳа пондас петны ортсѳ гусыс улруа сынѳдыс.

Серпас 16. Нешжыд пѳдвал ѳтка овмѳслы, перѳма гѳра бокын.

Картупель вѳѳан канавајасѳ ѳѳла канавајас поѳѳ не кодјыны. Секѳ вѳчны сѳѳи: кодјыны бѳкѳвѳј стенајассѳ канавајаслыс нывкѳн, жуждасѳ канаваыслыс ыждѳѳѳны 4 (18 см.) вершѳк мында. Вундалѳны сешѳм пощ-помјас, медым поѳис пуктавыны најѳс канава пыѳѳссан-ыс 4-6 вершѳкѳн вылѳжык. Сѳѳѳ пощпомјасыс жмѳтсѳ-ны канава стенајасас код вылѳ пуктысѳѳ куѳ изас да пѳвтѳг поѳѳ кѳтны картупель. Медым ташѳм канаваас вермѳс вескавыны сѳстѳм сынѳд, поѳѳ канава бѳкјасас сувтѳдны пѳвјыс вѳчѳм жѳлѳбјас лыбѳ трубајас.

Сѳмын буржыкѳс таѳѳјас дорыс емѳс торја прѳ-способленнѳјас, најѳ јонжыка кыскѳны гусыс карту-пельнас ѳспарјтѳм улруа сынѳдсѳ. Медса надежнѳј прѳспособленнѳ — планкѳыс тувјалѳм жѳлѳб, кыѳи пет-кѳдлѳма серпас вылас.

Планкісö колö öта-мöдсааныс лöсöдны сыылнаö, медым шöркoдöдем картупель ез вермы гылавны сы-пыр.

Сещöм жöлöбжасыс лöсыда вентілірујтöны канава-сö, меdса-нын жöлöб помјассö-кö лöсöдны сувтса (вертікальнöј) трубајасö, коdјас петöны ортсö. Канаваыс-кö вiт сажең (11 м.) дорыс кузжык, позö пуктыны шöр вестас öтi сувтса вытажнöј труба, коdöс öтлаалöма улыса вентілаціа трубаыскöд.

Сöмын сещöм трубајаснад јонжыка көзалö карту-пельыд да кокнiа вермö кынмыны. Медым вiдчыены картупельсö кынтöмыс, улысладор помса труба ројас колö волсавны кызжыка iзас, сiјö пондас кутны кар-тупель гуас көзыдсö пырöмыс.

Картупельсö гуалöм мыстi, гусö колö щöкыджыка вiзöдлывлыны, öд секi лыаыс картупель вылас пуксö да потласö, кытi зер вaјас вермасны пырны да сiсты-ны картупельсö. Адзан-кö кыккö потласöм iнјассö пырыстöм-пыр колö тыртны да кокнiдiка трамбујтны.

Тöвјас пуксiгөн вентілаціа ројасö колö топыда турунöн лiбö iзасөн, позö-i ветöшыс вöчöм торја втулкајасөн.

4-5 градусыс-кö көзыджык сынöдыс вентілаціа колö вiзны пöдсөн-нын, а шоныдјас дырјi најöс вев-тыны да гутö проветривајтны.

Мупыщса пöдвалјас.

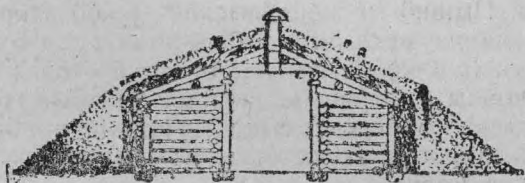
Позö лöсöдны му пыщкö пöдвалјас, выліас струб шупöмөн. Грунт ваыс-кö оз лез жужыда гусö коdјыны (вылын-кö сiјö) позö коdјыны гусö 70 см. лiбö метр жужта. Позö вöчны подвалсö-i муверкöсас, струбсö ортсысааныс муөн тыртöмөн (вiзöд серпас 1-4).

Муверкöсса пöдвалыд лöсыд места, пуктасјастö арын вiзöм вылö, јона тöвса көзыдјас вотöзыс.

Тан-жö позö вiзны быдсама пöлöс струментјассö, зырјас да мукöд, көзaјствоын колан торјас.

Мупыцца пöдвалјаслы медбур грунт — сојод му
либö топыд, лыа сора сој. Тащöм грунтыс оз пропус'
кајт уна васö.

Мöдарö — лыаа грунтыд јонжыка пропускајтö васö,
да јонжыка сiстö струбсö, мыј вöсна унаыс лöлö зон-
тавыны сiјöс.

Серпас 17. Картупел да градвыв пуктаслы бур му веркöсса
пöдвал. Попереч нотыс вундöм пöдвал.

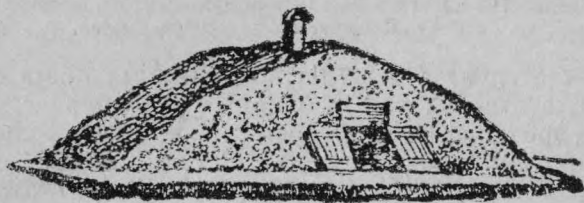
Лыаа грунтад щöкыда вöчлöны кык пöвса стенајас
ортсыса стенјас, кодјас öшјöны грунт бердас, вöчсöны
кыз гөрбушјасыс, либö вöснiдiк керјасыс, кодјасöс сег-
га мавтöны прöстöј, либö iзшомыс вöчöм дöгöдöн.
Пыщкöсса стенаыс обшывка-код, кодi вiзö кöтасöмсыс
картупелсö, либö мукöд градвыв пуктасјас.

Ыждаыс тајö пöгрöбјасыслöн нөыжыдöс: пастаыс
2-3 метр, жужтасö кызi лезö грунт ваыс, а кос iнын
морт туша жужтакымын. Кузта, нолсан дасöтi метр-
öз овлывлö. Пöвјөн, либö керјөн вöчöм пöтöлöк
тыртсö векжык муөн. Сiз, 4-6 вершöк судта кымын,
сöмын буржык лöв вевттан-кö пöтöлöксö нiщкөн либö
пiльнöј пычөн.

**Уна градвыв пуктас да картупел вiзöм вылö
пöдвалјас.**

Пöдвалыс зоннас кодјысö му пыщкö. Гу улиас i
вылиас гирыс керјасыс вöчсö обвјазка, кызталуннас
3 1/2-4 вершöк (15-18 см.) Гуыслыс став бокјассö обшi-

вајтѳны пожѳм тѳсјасѳн, кызтаыс кодјаслѳн дѳјмѳн
 жынјѳн. Пѳтѳлѳкыс вѳчѳѳ пожѳм плакајасыс-жѳ, сјѳс
 оз тувјавлыны-нѳ нѳнѳм ,медым кор ковмѳс кѳ к нѳа
 позѳс бѳставны плакајассѳ да кѳтны картофел ѳ-
 бѳ мукѳд пуктассѳ вылісаныс. Тајѳ плакајас вылас
 пуктысѳѳ кѳс пѳлнѳј пыѳ 6-8 вершѳк кызта кымын.
 Пѳдвалыслѳн вевтыс векжых вѳчѳѳ чагјасыс ѳбѳ
 ізасыс. Пышкѳсыс пѳдвалыслѳн јукѳѳ закромајас вы-
 лѳ да шѳрас ветлыныс лѳсѳдѳма тѳј. Буржык лѳѳ
 закромајасыс-кѳ оз інмыны ортсыса сѳнаас. Сѳ могыс
 позѳ вѳчны сѳнасаыныс вевт ылаѳ кымын гѳрбылјасыс
 бара сѳнаа кодѳс, секѳ сынѳдыс кѳкнѳа пондас ветлыны
 сѳнааа-закромаа коластѳдыс да пуктас сѳмѳмгыд оз-
 жык ков повны.

Серпас 18. Картупел да градыв пуктас віқан муверкѳсса пѳдвал
 вылісаныс (Віѳѳд 17-ѳд серпас).

Закромајассѳ вѳчѳны судта ногыс аршынѳн-жынјѳн
 (1м.), дѳјмѳн-жынјѳн кызта пѳвјасыс.

Пѳтѳлѳк да пѳдвал вевт пырыс пѳскѳдны кык
 выѳажнѳј труба. Тацѳм пѳдвал стрѳїтѳмыс револѳтсѳ-
 јаѳз вѳлі сувтѳ 500 шѳјт гѳгѳр да олѳ вѳлі 10 во мын-
 да. Картупел позѳ віѳны сенѳ 1000 мешѳкыс ѳеѳцажык,
 ѳбѳ 3-3¹/₂ сурс пѳд кымын.

Рытов М. В. сертѳ вѳчѳм лабазјас (віѳѳд 1-4 сер-
 пасјас) вермасны лѳны ѳе сѳмын картупел да овощѳјас
 віѳѳм вылѳ, щѳщ-ї корњеплодјас віѳны најѳ тѳјѳны.

Грунтöвöј ваыс-кö матын да жүжыда гусö коджныы оз шогмы, сещöм лабазјасыс вöчöны муверкöсас.

Вöчöны најö керјыс нежужыд сруб модааöс, а бöрас сесса тыртöны муён.

Мукодлаын кодjöны гусö 2 аршын гөгөр (1 м. 42 см.), а лептöм мусö шыблалöны сруб бокјасас да сруб вылас.

Пастаыс вöчö неыжыд лабазлөн 1-1^{1/2} сажөн (2-3 м.) ігырысжык лабазјас вöчö 3 сажөнöз (6^{1/2} м.). Мічаа најöös шупöны керјасыс, срубјыс налөн му веркöс-саыс-на овлö 2 аршын судта (1 м. 42 см.) шөрöдыс піскöдöма уна столбјас, кодјас мытчысöмаöс мусыс 4 аршын судта (2 м. 84 см.). Тајö столбјасыс öпрічгырыс лабазјасын аршынөн жынјөн (1 м.) сажö бөкөвöј стөнјассаыс закромајас да полкајас вöчöм вылö пуктысöны кык радөн стојкајас. Сещöм лабазјасас нöшта-на бур лöв вöчан-кö стојкајассö 4 радөн. Столбјас вылö да стојкајас вылö пуктысöны балкіјас да стрöпілöјас, најöс вылö кыз пощјасыс перекладінајас, кодјас волсассöны тöсјасөн да гөрбылјасөн. Пöвјас пыфöі пощјас вылас позö пуктавыны свежöј нөрјас да ізас, сесса најјас вылö-нін шыблавны мусö, 2 вест лібö 3 вест кызта. Крыша шöрас вöчöны пöвјыс вытажнöј трубајас, кодјасöс пыщсаыс позö ігнавын задвіжкаөн, 5 сажөн куға-кö лабазыс, сещöм трубаыс колö кык.

Медым стөнјасыс ез кынмыны, најјас дорö лөсöдöны плетён лібö решетка, а плетён да стена костјас-сö тыртöны ізасөн, лібö кос лїстөн, лібö кујöдөн. Гожöмјаснас тајö торјассö бөр колö ідравны, медым буржык костыны да тölöдны стөнјассö.

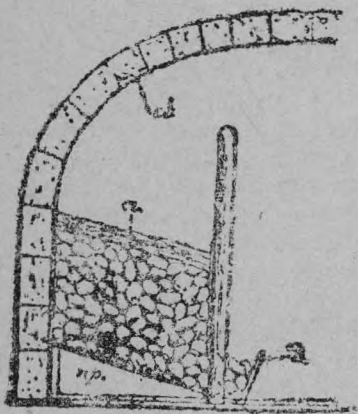
Крыша вылас лымјыслы буржыка пуксöм могыс сіјöс позö вöчны јонжыка нывкөн.

Медым кокніджык вöлі крышаыс позö шыблавны мусö сетчö 4 вершöк (18 см.), пощјас вылас щöщ пуктыны 2 вест кызта кос лїст, ізас, лібö мшістöј торф.

Пѡдвалас пырѡм могыс, вѡчѡны вѡснѡдѡк керјасыс посвоѡ-кодѡс. Посвоѡсѡ вѡчѡны кык ѡѡсѡн, кодјас пыщкѡсѡныс обѡвајтѡны вескыд, куѡ іѡсѡн да рѡгѡ-жаѡн. Посвоѡјасѡ сувтѡдѡны векжык луно-банѡн, кытыгаы озжык овлыны кѡзыд тѡвјасыс.

Жожсѡ лабазас трамбужтѡны сојыс да кѡскыштѡны лыаѡн, лѡбѡ-нѡ жѡкјас вылѡ вѡчѡны жожсѡ плакаыс.

Пуктысјасѡ лабазас поѡѡ вѡчы кыкногѡн. Поѡѡ лѡсѡдны лабаз шѡрѡдыс калѡдор, а ѡт-медар дорас закромајасѡ. Лѡбѡ-нѡ сѡвсем мѡдарѡ: ветланѡнјасѡ дорѡгѡрыс, а закромасѡ шѡрас. Зѡланѡк овмѡсјаслы бѡрјаыс буржык, сенѡ-ѡд пуктасыд стѡн бердад оз інмы да буржыка венѡлірујтѡ.

Герпас 29. Бур јѡртѡд картупель: св.—пѡдваллѡн свод, с—стојка, п—іѡсѡн вевѡѡма, пр—проветрѡвајтѡ, ѡ—пѡв. Картупель кѡсѡ улѡтыс.

Гырыс лабазјасын, дорѡгѡр ветлѡдлан тујас, стѡнјас дорас вѡчѡны муыс векнѡдѡк рабатка. (узкая рабатка). Рабаткасѡ пѡвјасыс кутѡны, кодјасѡс сувтѡдлѡма дорыш вылас. Тажѡ рабаткајасас сујѡны тѡв кежлѡ вѡѡм вылѡ овошјас: капуста, салат, цѡкорѡј, лук корреј да селѡдерѡј.

Пача пѡдвал М. А. Ошанѡнѡн інѡм пѡдвал вѡчсѡ сѡзі. Ыжыд-кѡ пѡдвалыс колѡ; медга бур кодјыны гусѡ 9 арш. (6 1/2 м.) паста, шѡрас колны калѡдорсѡ 2 аршын (1 м. 42 см) паста, а дорјасас ларјас, 3 аршын (2 м.) гѡгѡр, овошјасѡ пуктѡм вылѡ.

Ташѡм ногнас вѡчѡгѡн ковмас лабат поперѡг ногыс пуктавын 9 аршын (6 1/2 м.) куѡа перекладѡнајас, сы

вылѡ-нын сесса волсалѡны ізас мѣ, лыслап мѣ. Ларјас-
лыг пыдѡссѡ колѡ вѡчны калідорланыс нывкѡн; медым,
ва-кѡ воас, визывтас. Сы вѡсна-жѡ жожсѡ вѡчѡны
пошјасыс, грунт ваыс мед овошсѡ ез вермы кѡтѡд-
ныс.

Тажѡ вѣсталѡм пастаыс-кѡ гуыслѡн ыжыд, гусѡ позѡ
вѡчны 6 аршын паста да вевтѣны 7 аршын куза на-
катѡн,

Гуыслыс стѣнјассѡ пыщкѡссыныс колѡ обшѣвајтны,
медым муыс ез кыр. Обшѣвајтны позѡ пощкѡн, пѡв-
јѡн, лѣбѡ нѡрјыс-на јешщѡ плѣтѣн кылѡны.

Вылысса вевтсѡ вѡчѡны сізі: стрѡпілѡ костса зве-
нојассѡ зѣкѡз вевтѣѡны пѡвјасѡн, лѣбѡ пошјасѡн, пош
вылѡ волсалѡны ізас, а ізас вылас шыблалѡны 2 вер-
шѡк судта му. Кор воасны кѡзыдјас, тајѡ му вылас
нѡшта-на пуктѡны кыза кос корјас, ізас лѣбѡ кујѡд.

Пѡтѡлѡксѡ колѡ вѡчны бура-жѡ, сы вылѡ шыблав-
ны вѡсныдѣка му, му вылас кос корјас, ыш да мукѡд-
пѡлѡс шогмана торјас, сесса сы бѡрын-нын вѡчны кры-
шасѡ.

Ларјас костас (кодаркѡ бокас) вѡчсѡ пач, кѡзыдјас
дырјѣ, лѣбѡ грунт ваыс-кѡ воѡма, медым позѣс пѡд-
валсѡ шонтыны. Сѡмын чорыдасѡ ломтыны пачсѡ оз-
жѡ вѡв, ѡд кызі і кѡзыдыс пуктасјасыдлы лѡксѡ вѡјѡ
сіз-жѡ і вывтѣ шоныдыс шыкѡдѡ најѡс. Шоныдлуныс-
кѡ пѡдвалас вывтѣ вылын, морков, а сы бѡрса і му-
кѡд пуктасјас ѡдјѡ заводѣтчѡны сісмыны. Сісѡмыд-кѡ
заводѣтчас, сіјѡс сѡкыд-нын лѡѡ дурѡдныс.

Колѡ, медескѡ шоныдыс пѡдвалас вѡлі 0-2 градус
кымын. Градусѣныкыс-кѡ абу, позѡ тѡдмавын жарлун-
сѡ, кор пѡтѡлѡкас да сурјѡјасас вѡвѡјтјас тыдовтчѡ-
ны. Секі пырыс-пыр-жѡ колѡ вытажнѡј трубајассѡ
воставны. А пуктасјас вылас-кѡ тыдовтчасны пуж код-
јас, сіјѡ вѣсталѡ, мыј пѡдвал пыщкѡсыс кѡзалѡма.

П. Ј. Љевицкілѡн пѡдвал. (Тульскѡј округ).

Тајѡ пѡдвалыс вѡчѡ сешѡм ногѡн. Коджысѡ гуран мыјкуѡта-кѡ, жужтанас аршынѡн-жынѡн (1 м.) Пастаыс вылісаныс 4 аршин (2 м. 84 см.), улисаныс аршынѡн-жынѡн (1 м.) Гуран дорас пуктысѡны быд 2,2¹/₂ аршин (1 м. 42 см.—1 м. 78 см.) сажѡ 4 аршин куѡа стрѡпілѡјас; стрѡпілѡыслѡн помјасыс аршинжын куѡа кымын сужѡны му пышкѡ. Стрѡпілѡ вылас пуктысѡ накатык, пѡв, лѡбѡ плетѡн, кодлѡн бедпомјасыс пыкѡны стрѡпілѡјас вылас. Накатыкыс мавтѡ сојѡн, сы вылѡ лѡдѡ аршин кызта му, да вевттысѡ ферноѡн. Пѡдвал шѡрѡдыс куѡаланогыс піскѡдѡ 6 вершѡк жужта і паста канава, да вевттысѡ пѡвпомјасѡн. Тајѡ каналсѡ вѡчѡны сынѡдлы ветлѡм вылѡ, сынѡдыслы пѡдвалыс петѡм могыс вѡчѡны пу трубајас. Сешѡм трубаѡ быд куім сажѡн куѡа пѡдвалѡ вѡчѡны ѡтѡс, трубаыс петѡ век керка вывтыс. Поѡ-жѡ, ферт, тајѡ трубајасѡ лѡзны-і канаваас, секі труба стѡнјасѡ роѡѡстлѡны, медым сынѡдсѡ кыскыны пондас щѡц-і пуктас пѡвсѡыс.

Пѡдвал ѡѡсјасыс вѡчѡны кыкнанладѡр помѡаныс кыкпѡвсѡн, сѡмын җіртѡг. Гожѡмнас пѡдвалсѡ костѡм могыс сіјѡс віѡны восѡн. А ариас-нын пуктѡны картупель, пуктѡны 6-7 фут жужта. Кор воасны кѡзыд војјасыс, ѡѡсѡ щѡм пѡдлалѡны, — лунјаснас бѡр вос-тылѡны.

Сесѡа ѡтка пѡвса ѡѡсјасыс тупкысѡны да костјасыс тыртѡны жугѡн, мѡд ѡѡсјасыс фекабр тѡлысын тупкысѡны костас іҗас сужѡмѡн.

Пѡдвалас температурасѡ мерајтѡм мѡгыс, градус-нікјас шѡртјас куѡа лѡсѡны вылыструбајасѡдыс. Вывті кѡзыдјас дырјі і вылысѡа трубајасыс тупкысѡны іҗасѡн.

Февраль тѡлыс помын, лѡбѡ мартын, шондіа луншѡрјаснас, кор нѡшта ез-на сыв лымјыс, ѡѡсјасѡ вос-

тöны. Картупелыс-кö кымöма, öктöны сijöс. Нырсалö-
ма-кö, колö көзöдны пöдвалсö...

Кор пöдвал гөгөрөыс лымjыс сывны кутас, да ко-
сijас лoасны, сек картупелсö лептöны. Лунjаснас ко-
тöны шондi воjын,— воjаснас кымöмөыс вевтöны
iзасöн.

Му вылö вöчöм пöдвал

Васöд iнjасын, кытчö оз поз вöчны гуjас, вöчöны
пöдвалjассö му веркöсас. Сетчö, дерт, позö вöчавны
öшинjас i быдтор; сiз-жö сынöд ветланiнjас, кодi jона
коланатор пуктасjастö вiзигөн.

А. П. Журмалiат сертi, пöдвалыслыс ыждасö лыдö-
ны картупель да овощijас куза, шуам, уна-кö пук-
тасыд, ыжыджык i пöдвалыс колö.

Тajö пöдвалыслөн свенjасыс öбшывайтчöны тöсjасөн,
сöмын öбшывкасö свенгаыс колö вöчны аршын
(71 см.) ылаö кымын, медем тajö костjас позiс топыда
сужавны пiлнöjпыз, лiбö торф. Тацöм-жö торjасөн
пöтöлöкыс вевтöысö-i.

Куш торфнас-кö тajö торjассö вевтöан, сijö нöшта-
на бур, öд сijö бура вiзö шоныдсö, даj шырjасыд оз-
жык овмöдчыны сетчö.

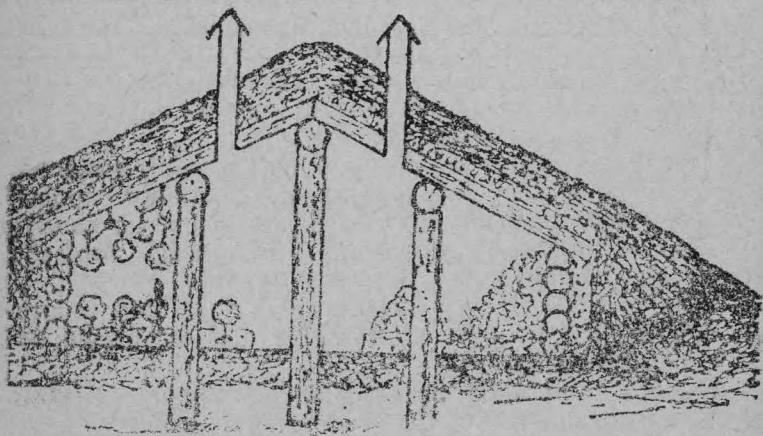
Пöдвал шөрöдыс, кузталаногыс вöчö калiдор,
кодсаы öтар-мöдар бокjасас вöчалöма ларjас. Ларjас
пырыс лезöны (буржыка најöс вентiлiруйтöм могыс),
сынöд ветлан жөлöбjас. Öтi помыс тajö жөлöбjасыс-
лөн петö калiдорас,— мöдыс—ывлаö. Ортсыс пöд-
вал розjасыс колöм сертi вермасны пöдласны i во-
сыны. Тajö жөлöбjасыс став ларjас пасталаыс сетöны
сöстöм сынöд, код вöсна чiнö жарлуныс пöдвалыс да
пуктасjасыс дурдöны сiсмöмөыс.

Вöчöны сынöд канаваjасыс öтамöдгаыс 2 (1 м.
42 см.) аршын сажö, жужга ногнас, аршын (71 см.)
вылаö.

Пөдвалас овошцјассө пуктавын војдөр заводітсөны калідорсаныс, а кодыр тырыштас, да сеті делө лоө нуктавын, секі лезалөны пөтөлөк пырыс, лукјассө воғ-талөмөн.

Агр. Трусовлөн муыввса пөдвал.

Ыжта 6 саж. 2 арш. (13 м), кузтаыс, 5 арш. (3 $\frac{1}{2}$) пастаыс. Пөдвалыслөн остовыс вөчсө 6 аршін (4 м. 26 см) куза да 3 вершөк (13 см.) куза керјасыс. Шөрас сув-төдчөны 4 арш. (2 м. 84 см.) куза 8 сурја. На вылө

Серпас 20. Пыдымөдөм пөдвал уна градыв пуктас вөзөм вылө, шујга бөкас петкөдлөма кыс способа капустаөс вөзөм: өшөдлөмөн да вужнас гуалөмөн пөдвал пыдөсө.

вөчсө надсадка 7 арш. куза 4 вершөк (18 см.) кыза керјасыс. Гөгөрыс сувтөдсөны 2 арш. (1 м. 42 см) кузаөс 22 сурја. На вылө бара надсадка, 6 аршына вөрыс. Сурјас көдјысөны муас аршынжын (36 см.) мында. Стрөнілөјас пуктысөны мөда-мөдсөаныс аршын (71) сажө, да вөчсөны сіз-жө 6 аршін куза керјасыс.

муас сужом сурјасасы, кодјас вылісаһыс мыжсёны кроквајасас.

Пөдвал помјасас вөчсёны вытажнөј трубајас, сёмын улысладор помјас сө колө ескө Һужөдны калідор вестас, а оз ларјас вестас.

Ташөм пөдвалыс век овлө шөныд дај кос. Тем-ператураыс век овлө $+10, +2$: Төвјаснас, корјона көзыдјас дырјі колө воставны вытажнөј трубајассө, труба помјасасыс пужавлө, а бөр пөдлалөм мыгтө пужыс пөрө ваө да заводитсө војтавын, сы понда, трубајас улас колө пуктавын кушөмкө дозјас.

Арјасын, картупельсө көјдыс вылө, ташөм пөдвал-јасас ідралігөн, војдөр картупельсө сортірујтөны, сесса пыртлөны калідорөдыс да кісталөны ларјасас. Тазікөн катупельсө ідралысјасыс оз талавын-һі оз зырјөн куравны картупельсө, сізкө оз шыкөдны сіјөс, код һөсна зев јона сісмывлө міјан картупельным.

Картупель слөјлөн пастаыс, калідорсаһ стөнөз-ыс — 5 вест (89 см.), калідор плөтөһ дөртыс жуждаыс 5 вест-жө, а стөһ дөртыс жужтаыс 6 вест (1 м.)

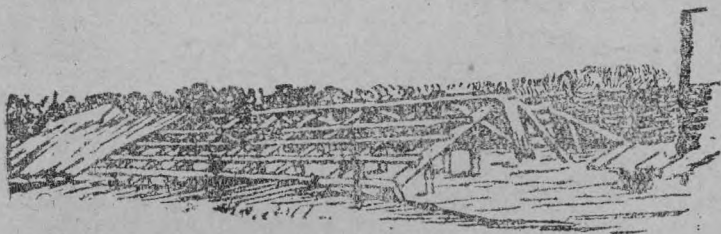
Тазікөн візігөн сынөд кок һіа вермө ветлыны кар-тупель коластјасөдыс. Ташөм пөдвалјасас картупельыд векжык овлө кос, весіг оз-і ковмывлы бөрјөдлыны.

Петербургса лабазјас

Петербургса огородһікјас, овошціјас візөм вылө вөчавлісны лабазјассө пөшти век му-веркөсө, өд Петер-бургыс увтас местаын да гујастө кодјыны сетчө пөшти оз-і шөгмы, һібө кодјан-кө ванас ојдас.

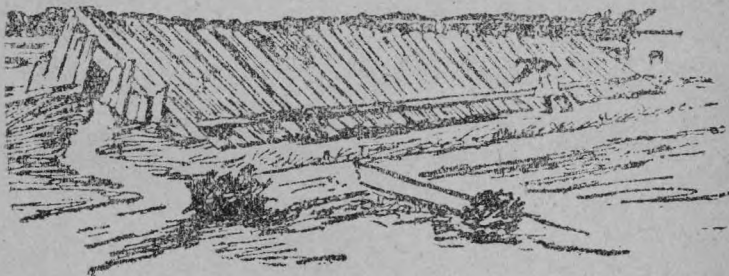
Лабазыс тајө сіјөн һөшта бур, мыј, быд тулыс мічаа позө косавлыны да пу матерјалсө бура төлөдны, костыны. Вөчсө ташөм лабазыс, өті-кө, вөр матерјалсө візтөм могыс, мөд-кө, меһым воыс-воө позіс лабазсө вөчны вылө местаө. Тазнас лабазас оз кол көлөмвога пуктасыс, кодјас вермөны сетны зараза, да овошціјасыс буржыка хранітчасны.

Лабазсö вöчöм могыс мурталöны 5 сажень (11 м.) паста да 10-12 сажень (21-25 м.) кузта площадь. Тажö площадь шөр выјас сујöны öтi вiжö сурјажас, му вылас, кодјас чурвижöны 3 аршын (2 м.) жуқта. Сесса öтар-мöдар бокјасас тајö столбјассаныс сiз-жö мiча

Серпас 21. Петербурґса лабаз заводiтöмны чукöртны

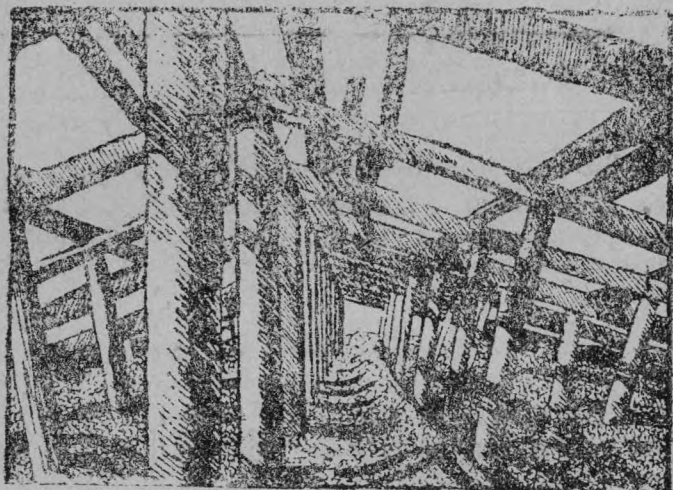
вiжöн бара сујöны столбјас. дорса столбјасыслöн суд-таыс аршынöнжынjөн (1 м.). Тазiкөн пöдвалыс лöб лапкыдiк, весiг копыртчытöг, шөрöдыс муртса верман мунны.

Серпас 22. Петербурґса лабаз вевтöма-нiн.

Пöдвалыслы стенјассö вöчны бостöйны барочнöј керјас, вевтсö вöчöны сiз-жö барочнöј тöсјасыс. Тажö тöсјассö сiсмöмыс вiжöм могыс волсассö сумöд лiбö

тол, на выло-нын сесса лөдсө 4 вершок (18 см.) судта му. Ферт, та кызта муыд оз вермы візны овощіјастө кыммөмөыд, сы вөсна пөдвал вевт вылас колө шыблав-ны лым. дај Петербургад кліматыс-нын сещөм, көз-дөдігјас кешлө унжык воас зев жуždyда уелө лымјыс-вөсег оз ков шыблалөм, — ачыс топыда пүксө быдлаө, щөщ пөдвалјас вылө да сіјөн візө төвса көзыдјассыс овощіјассө.

Серпас 23. Лабазлөн остовыс невтсө бөстөм бөрын.

Мусө, насыпјтөм могыс бөстөны лабаз бөкјассыс. лібө, позө-кө, жуждаммөдөны площадькасө 6 вершок (27 см.) жужда.

Вентілаціјас татчө оз вөчсыны, лабазсө проветрі-вајтөны мічажык кадјасө өзөс пырыс. Проф. Н. І. Кі-чунов серті, некымын огороднікјас вөчавлөны і өтдуші-најас. Сы вылө бөстөны капуста да мукөд овощіјас повлөдлан пыдөстөм көрчінајас. Сещөм көрчінајассө

мусō ныблавтōзыс мыжōны вылысса керјас. Пуктысō-
ны тајō кōрѣнајасыс вытажнōј трубајас пыддi о-
мōдсаныс сажєн, лiбō кык сажєн сажō. Тōвса кōзыд
кадјасō, кōрѣнајас сујавсōны iзасōн да рōгōзајасōн.

Кōрымјас сiлосујтōм

Совхозјасōн да колхозјасōн уна лōсōдōм кōрымјас
оз вермыны сохрaнiтѣыны, став тајō нiгаыс вiстaлōм
способјаснас. Градывса ботвајас сєнѣабр тōлысын
чукōрмывлōны вывтi уна; веж вывсыс вердны ставсō
шоча удајтчывлō, а коласыс век-нiн сiјō прōста сiсмō.
Сыыс опрiч, вiзвывса да муывса отавајас сiз-жō вошō-
ны прōста, а сoјōмō-кō волō сōмын-жō скōтсō jiрō-
дiгјасас, осталнōјсō скōтыс тaлaлō ташōм oтавасō,
ташōмыс буржык лсō сiлосујтан-кō.

Мi вiстaлiм-нiн, кызi лōсōдсō сiлосујтōм (шоммōдōм)
сoјан картупельнōј ботваыс. Ташōм ногōн-жō пoзō
лōсōдны бур, чōскыд сoјан i градывса ботваыс да
oтаваыс. Тајō сoјаныс сєщōм колана, мыј oнiја кадō
нарошнō сiлосујтōм вылō кōзōны быдсама-пōлōс рас-
тєннōсō. Шуны-кō, кōрымјас сiлосујтōм вылō мiјан
колō oнi oбратiтны мєдса ыжыд внiмaннōнымōс.

Сiз-жō сiлосујтны пoзō быдсама пōлōс бурјансō,
осокасō, i сiјō шыблōгјасєыс артмас сєщōм-жō бур
сoјан.

Кōрым сiлосујтōм jылыс, лєзōма бура уна лōсєд
нiгајас, сывōсна, мi быд нiгаын сōмын жєнiдiка вiст-
ыштам мєдса кокнiдiк гујасын да траншејaјасын
сiлосујтчан ногјассō. Сiлос заготовiтōм куза, сєщōм
iндōдјассō сєтō сōветскōј колхозстрој.

Мыј лōб сiлосујтōмыс

Кызi вoјтырлы лōсōдōны бура шоммōдōм капуста-
јас, солалōм oгурчiјас, сiзi-i скōтлы пoзō шоммōдны
уна пōлōс сочнōј сoјанјас. Ставсō, кoдōс сōкыд овлō
кoстыны, лiбō кoстōм бōрас вывтi чoрыдысла скōтыд

сојансö оз вермы сојны, ставсö колö сiлосујтны, сiзi-
жөн артмö шома, сочнöј, бура сојана, тöвнас, тулыс-
нас, весiгтö тожöмнас, скöтлы сојан.

Сојансö сiлосујтны колö гöгрöс лiбö кузмöс гуран-
жасын, кодöс кодjöма чорыд грунта iнјасö. Гöгрöс да
жужыд стöкан модаа гу, сiлосујтчöм вылö лöб меда
бур гуөн.

Сещöм кадјасö, кор колö сiлосујтны вывтi уна
сојан, кодjысö вескыд етенјаса кузмöс гуран, кодi
шусö траншејаөн. Топыд грунта iнјасын, гујаслыг да
траншејајаслыг етенјассö позö ииномөн не пыклыны,
наjö-i сiз оз кырны, а шöркөддем грунда колö пык-
лыны плетенјасөн, камышөн, лiбö саманнöј кiрпичөн,
да сука мавтны сојөн. Омöлик грунтјасын, көнi гујасыс
кокыа кырöны, траншејајаслыг да гујаслыг етенјассö
колö облицевајтны кiрпичөн, бутөн, керјасөн, лiбö
бетонөн.

Ташöм облицованнöј гуыс сувтö торjөн донажык,
но облицовкасö омöлик грунда вöчныс колö лiбö
сытöг сојаныс вермас сiсмыны. Сы вöсна гуыслы места-
сö корсiгөн колö бура исседујтны грунтсö, кытчö мi
пондам кодjыны сiлоснöј гу.

Кызi корсны гуыслы местасö

Сiлоснöј гујас да траншејајас кодjöм вылö, колö
бöрjыны вывтасжык местајас, медем тувсов, лiбö зер
вајасыс ез вермыны визывтны гуас, лiбö сулавны
матыгöгöрас. Сiз-жö колö бöрjыны гујаслы сещöм
местајас, кытчö тулысса грунт вајасыс кайлöны вылö.
Сiлос гулөн пыдöсыс меd век-ниn вöли вылынжык тув-
сов грунт вајас дорыс, а улынжык-кö, тулыснас гуö
кутас војтавны ваыс да щыкöдны сiлоснымöс.

Вывтi ескö лöсыд вöли, сiлос гуыс-кö, матын вöли
скöтвизан картасан, лiбö скöтвизан карта дорас-кö зiк,
а скöтвизан картаыс-кö колхозлөн уна пельн, сек сiлос
гусö да траншејасö колö кодjыны быд карта дорö торjөн.

Мыј гырса вöчны гујассö?

Буржык сiлос артмö сещöм гујасын да траншеја-
јасын, көнi пастаыс гуыслөн векнiджык жужтасыс. Гу-
лөн, лiбö траншејајаслөн пастаыс бостгö 2 метрыс не
ещажык. Жужта ногыс медга лапкыдыс 2 метр-жö.
Гујасын, көнi судтаыс пастаыс жужыджык, кокнiд-
жык бостны бур сiлос, сы вöсна, мыј вылысса слöйс
јона лiчкö улыссасö. Медга бур гуөн, лiбö траншејаөн
колö лыддыны, жужтаыс колдөн 1¹/₂-2 м. мында унжык
пастасыс.

Траншеја оз вермы лоны 30 метрыс кузжык. Мыј-
ыжда колö лоны гулы, лi траншејалы? Тајöс тöдмөд-
öм могоыс колö вiставны, мыј—сiлосыс öтi кубическöј
метр кыскö 0,5 тонна гөгөр.

Кызi кодјыны гусö?

Сiјö местаас, кытчö индöма вöчны траншеја, лiбö
сiлос гу, лöсöдсö разбiвка. Гусö-кö кодјыны, бөрјöм
места шöрас тувјассö палычпом, код гөгөр көрттувја
пома рејкаөн, цiркулөн-моз гiжтысö гуыслы гранiцаыс.
Траншеја кодјiгөн гранiцасö пасјалöны прöстö бед-
понјасөн, сесса дорсаыс заводiтсöны кодјыны. Код-
јiгас колö вiчöдны, медем стенјасыс гујасыслөн вöли-
ны шылыдöс да вескыдöс. Вескыдлунсö тöдмалöны
шнурөн.

Гујассыс кодјöм муыс муверкöсас шыблассö 2 метр
жужта гөгöрыс зырјасөн, а жужыджыкöс кодјiгөн
колö лептавын гезжылыс ведрајасөн да көрзiнајасөн.
Гырыс гујас вöчiгөн, бур лöд, лöсöдан-кö журавл,
кодöс вöчöны јукмöсјасö ва лептавын, лiбö, позö-и
ворот лöсöдны, кодöс кутас вöв бергöдлыны. Тази
вöчсöны гујас топыд грунта iнјасын. Шөркоддем да
омöлик (слабiник) грунтјасын кодјысöны тази-жö. Гу
пыдöсас, кор грунтыс абу сөј, а мукöд пöлöс му,
колö шыблавны сук сөј 25 см. мында кымын да бура
трамбујтны.

Омӧлік інтаса грунтјасын, гујаслыг да траншеја-
јаслыг стѣнјассӧ колӧ плетѣавны, лѣбӧ обліцујтны, а
кодјігас оз ков кодјыны вескыда, а ыывкӧн, ӧд сізнас
озжык кыр. Тазікӧн гуыс вылісаныс лӧб паскыджык,
колӧм сертыс, а пыдӧсыс кутас соответствујтны
објомыслы. Паскӧмсӧ лѣбӧ облицовкасӧ колӧ вӧчны
вескыда. Обліцујтігӧн колӧны: гој, ізјас, ваѣм
кірпіјас. Облицовкаа-стѣнаа костыс тыртсӧ талӧм
сук сојӧн да чорыда трамбујтчӧ.

Омӧлік грунта інтасјасын стѣнјасас облицовкасӧ
пӧѣ вӧчны сіз-жӧ, сӧмын сетчӧ сувтӧдсӧны стојкајас
да стојкајасыс обшывајтсӧны гӧрбылјасӧн. Обшывкаа-
стѣнаа костыс возза мозыс-жӧ сојассӧ. Куѣ траншеја-
јасын стѣнјассӧ пыклӧм могыс, быд 2 метр сажӧ тувја-
лӧны свајаяс. Медем гусӧ ызны зерыс да лымјыс,
гу вылас вӧчсӧ ізасыс лебув.

Сілосујтчӧм возвылын лӧсӧдны траншејајас да гујас.

Ставсыс војдӧр колӧ ыіӧдлыны траншејаыслыс да
гуыслыс стѣнјассӧ, стѣнјасыс-кӧ, шуам, сарӧгӧссӧмаӧс
лѣбӧ роѣссӧмаӧс, најӧс колӧ шылӧдны да мавтны
сук сојӧн. Сілоса гуас пуктытӧзыс стѣнјассӧ колӧ ул-
мӧдыштны, — кӧтӧдыштны. Кӧтӧдны стѣнјассӧ колӧ
наӧныкӧн, 2-3 лун чӧжӧн. Сесса оз ков васӧ кіскавны
унаӧн, медем оз ваѣыны стѣныс да гу пыдӧсыс.
Кіскавнысӧ буржык кӧрт нома пӧжарнӧј трубаӧн, лѣ-
бӧ сеткаа-лѣјкаӧн.

Гујаслы да траншејајаслы дезинфекціја вӧчӧм могыс
колӧ белітны најӧс свежегашонӧј известьӧн. Медса-нын
тајӧс колӧ вӧчны уна во вӧдїтчӧм сілос гујасын.
Обліцујтӧм траншејајас да гујас сілос сујтӧз сіз-жӧ
бура весассӧны мусыс, јогыс с. в. стѣнјасыс мыскав-
сӧны да кӧтӧдсӧны белітсӧны, свежегашонӧј изве-
стӧн.

Гілосујтан сојанлөн валуныс.

Медым буржыка гілосујтчіс сојаныс, вывті коланаён лыдчыс пуктыны гуас васлөја веж сојанјас. Гілосујтан торјасыслөн васлөјыс колө лоны 65-70%. Васлөја сојансө 70%-ыс-на вылөжык поџө гілосујтны, а 65%-ыс улөжык васлөјсө некызі оз поџ лезны. Сөмын опытној, гілосујтан ужсө бура төдыс јөз вермасны бура справітчыны еща васлөја гілосујтан торјаснас.

Гілосујтан массаыслыс валунысө кокыа поџө төдмавын весіталөмөн да костөмөн. Бостам-кө гілосујтан торјассө 1 кілограмм мында да шонді возын, лібө өдтөмжык пачын бураніка костам, кілограммыс 450-500 гр.—Таыс-на-кө гілосујтан торјыс чорыда космас, сек поџө шуны, мыј гілос сојанас ваыс еща.

Гілосујтчігөн оз ло тырмымөнја васлөја торјасыс, сетчө-кө сөмын сујан өті бурјанөс, колө содтыны і сочној сојанјас (ботва, капуста ліст, мезг да с. в.

Вывті-кө-нын уна ваыс гілосујтан сојанјасас (жом, капуста ліст, ботва, корнеплод, тыква, вундалөм арбуз, дыня) сетчө колө содтыны шырөм ізас, лібө полова. Валуныс тајө сочној сојанјасыслөн кајө 90%-өз. Најө діно-кө нөшта содтыны жын мында (вес серті) шырөм ізас, лібө жуг, васөдлуныс бурещ лоө 65% кымын.

Отка овмөсјаслөн-кө сочној гілосујтан торјас абу, сещөмјассө поџө көтөдны ваён. Вывті кос сојанјас, весіг көт васө содтан, гілосујтныд овлө сөкыд. Сы вөсна колө гілосујтны сөмын васлөј тырмана, сочној сојанас, кодјаслөн васөдлуныс неешажык 65% дорыс.

Гілосујтөм воэвылын гілосујтөм торјас лөсөдөм

Ышкөм турунјас да мукөд пөлөс гілосујтан көрым-јас гілос гу дорө вајөм мыс, пыр-і сујсөны гуас, өд, ортсыас-кө колан, сіјө вермас космыны, да космөмсө шыбытны ковзас. Көрымсө лөсөдөны воэвыс сымында, медым гуас сујігөн вочаса век вөлі, сөмын оз ков

гырыс чукөрјасё меџым ез-жё пёсав кёрымыс. Колё
вёзёдны і сы вёсна, меџым ёілосујтан массаыс ез му-
ёёсы даізёёсы. Меџа-нын тајё інмё ботвалы. Бокёвёј
јогјасыс, ёті-кё, вермёны шыкёдны ізас шыран ма-
шінасё, дај, скётыдлы абу зев коланаёс.

Ёілосујтём воэвылас кёрымјасыс поснёдёёны.
Вёчсё тајё сы вёсна, меџым ёілос массаыс пукёіс
топыджыка. Ёілосујтан кёрымыс кымын чорыд, сымын
јона сіјёс колё поснёдлыны. Поснёдёёны: подсолнух,
клевер, лүчерна, віка, јогёс турунјас; кымын камыш,
осока, бурјан, ботва, картупель да с. в. Вундавны колё
2-ван 5 см. кузаёз.

Нёбнё да сочнёј ёілосујтан быд мојјас, шуам,
корнёплослөн отва, лүпкыдк. веж ётава; нерінік
клевер, колё ёілосујтны поснёдлытёг. Поэё, ёерт,
гуас трембујтіг-моз, зырјён гозыс-мёдыс керыштав-
лыны, сізнас нёшта-на бур лёё.

Капуста корјас колё быт поснёдлыны, кёт сіз-жё
гуас трамбујтігас.

Тыква шырсё корнёрезка вылын, зырјён, сечкаён
лібё черён.

Мыјён поснёдсё кёрымыс ёілосујтём воэвылын

Кёрым шырёмсё, буржык лёё, нуёдан-кё торја
машінајас вылын—ёілосорезка, лібё, кёт-нын, соломо-
резкајас вылын. Сёмын тајё машінајасыс абу-на міјан
тырмымён. Сы вёсна најёёс колё іспользујтны, кыз
шуёны, на все 100%, ужавны 2-3 смена суткінас. Ме-
џым буржыка вермісны пёльзујтчыны ёілосорезкајаснас
да соломорезкајаснас колхозјас, мукёд ётувтчёмјас, да
гёла-шёркофёма олыс ётка овмёсјас, ёілосорезка-
јасё да соломорезкајасё колё сетны прокатнёј пол-
зованнёё.

Соломорезка вылын ёдјё ужалёмыс, да производі-
тельность кыптёмыс јона ем подавалшікјас саяын. Бур

подавалшык вочас 2-3 мында унжык кужтөм дорсы. Сы вöсна колö лосöдны опытной подавалшыкжасыг кадр.

Ичотжык колхозжас, коджас көрымсö селосујтöны золаника, вермасны сижос поснөдлыны косаөн, чарлаөн, черөн. Черөн селосујтан көрымсö крөшитигөн, селос гу вылас пуктысöны кержас, да сы вылын i кевасöны, кысан көрымыс вескалö вескыда гуас.

Траншејажас да гујас селосөн тыртөм

Селос гујасö көрымсö топыда трамбујтөм—сijö медса буртор, дај колö сижос вöчны быт. Медым селосујтан массаыс плотнөја пуксис гуас, сижос талалöны i мортжас i весигтö скөтжас, а сижö i көрт, либö пу трамбовкајасөн трамбујтöны. Медса-нын јона трамбујтны колö стен дорсö. Од топыда-кө пукалö селосыс, унжык сынөд сijö вөтлө ас пыщыс, а селөсујтчигөн тајö зев коланатор: кымын уна сынөд колö селос гуас, сымын јона щыкö селосыс.

Гусö селос массанас тыртны колö гөгөр өткофа. өтжужда, а траншејажасö пырыг-пыр тыртны кузаланогыс ставнас, медым былун тыртсис неешажык $\frac{3}{4}$ метраыс топыда сујөмөн. Траншејажас пыртөмсö колö нуөдны дугдывлытөг, да став ужсö ештөдны, жеңыджык срокөн—2-3 лунөн.

Көрымсö сујигөн гулөн, либö траншејалөн стенжасыс вочасөн пыр көтөдсöны лејкаөн. Сöмын тырмымөнја көрымсö да гу стенжасö кискалөмөн позö видчыены бур селос. Селос массаыс-кө кутö васö сöмын 65% мында, колö содтыштны јона васөд ботва, өтава нериникös, севклö коржас да м. т. Гујны најös гу стенжас дорас да јона бура трамбујтны, тазикөн став гуран жужтаас ми сујам бөлö васөджык көрымјас.

Медым бостны бур селос, көрымсö гуас тыртигөн колö төдны сещөм торжас: 1) Көрымсö колö кыз верман буржыка трамбујтны; 2) Гујаслыг стенжасö колö

аскадас да кыз верман јонжыка кӱтӱдны; 3) Гујассӱ
кӱрымјасӱн тыртны колӱ кыз верман ӱдјӱнжык.

Кызі тупкыссӱ гуыс.

Сілос гу, лібӱ траншеја колӱ тыртны жужыджыка.
Лун-мӱд мыгӱ сіјӱ пӱсалас да пукыштас, а сесса
бара трамбујтны да тыртны чукӱрӱ. Мӱдыссӱ пӱса-
лӱм бӱрын, сіјӱс нӱшта чорыда трамбутӱны, сесса
тупкыны гусӱ војдӱр сојӱн, а бӱрынас муӱн. Сілоса-
соја костас пуктыгӱ сілоссӱ најтсӱмӱс вӱӱм могыс
кӱтӱдӱм рӱгӱза, вӱснӱка кӱтӱдӱм жуг, корјас, во-
локнӱстӱ торф да с. в.

Сілос масса вылас мусӱ поӱӱ шыблавны унжык:
сіјӱ пондас лӱчыны массасӱ, кытчӱ сынӱдыс озжык
вермы тырны. Муыс шыблассӱ гу вылас купол мо-
даӱн, гӱгрӱсӱн да гусаныс метр ылаӱ кымын. Мусӱ
кыномӱмыс вӱӱм могыс, сіјӱ нӱшта-на тыртӱны ізасӱн.

Кор гуыс тыртсас да вевттысас, сы гӱгӱр кодјӱны
зер да тувсов ваыслы отводнӱј канавајас. Кодјыссӱ
канаваыс метрӱн жынјӱн сажті гусаныс.

Тажӱ став гӱжӱм, кокнӱдӱк способјас ногӱн, кор-
неплӱдјас, овощјас, картупелјас, ботвајас, ӱтавајас
да мукӱд сојанјас вӱӱмӱн, поӱӱ вескыда шуны, мы
мі кужам уна мында буржыка іспӱлзујтны став тајӱ
прӱдуктајассӱ, кызі тајӱ векжык овлывлӱ ӱтка олыс
крестана овмӱсјаслы.

Илл. № 4632.

